

NAJ GLAS

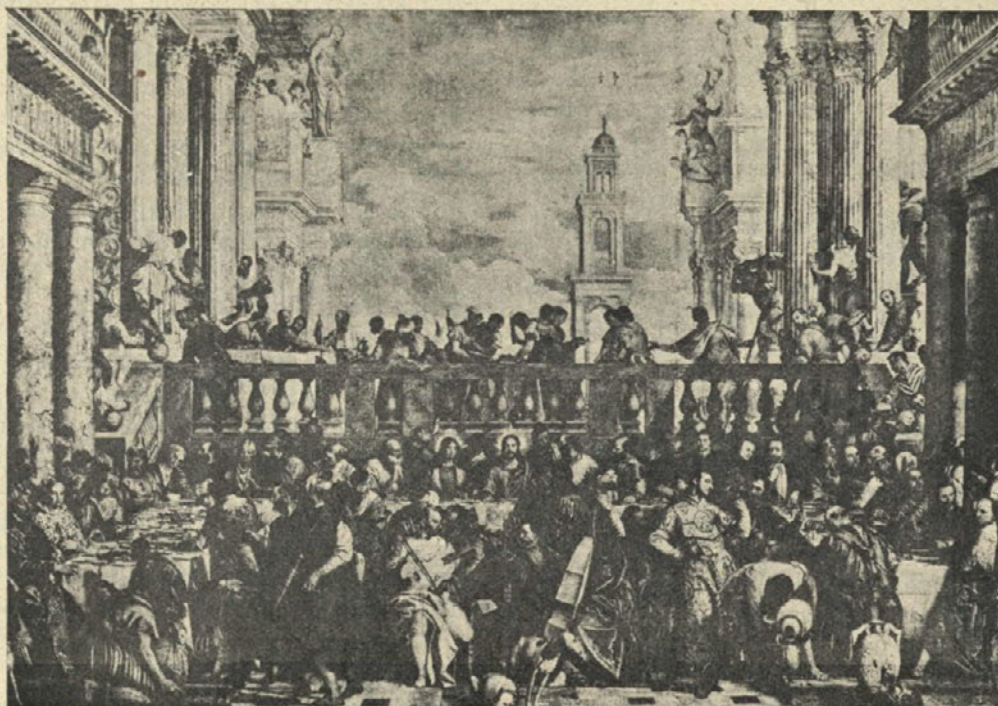
Letnik IV. Trst, avgusta 1928. Štev. 8.

Letnik IV.

V Trstu, avgusta 1928.

Številka 8.

Paolo Veronese: Ženitovanje v Kani (Louvre, Pariz)

Skrinja s srebrniki.

France Bevk.

18.

Dva dni pred pustom se je vršilo ženitovanje. Jeram je bil prišel k Osajniku, ta ga je meril in tlačil z vprašanji, dokler ga ni utrudil in mu je obljubil samo nekaj goldinarjev, a junico je zamolčal. Marjanca je to slišala, izsilila nekaj solz in zaslužila še junico in par kokoši, da jo je Tone miło in lepo pogledal.

Ženitev naj bi bila po njih besedah šumna in bogata. Teden dni pred poroko pa se je skrčila na enega godca, še ta se je ujezil na dan poroke v vaški krčmi, ker mu je de-

jal nekdo, da je crkovec, kar pomeni psovko za slabega godca, in je odšel.

Na ta način je prihranil svatom nekaj ur veselja, nekaj goldinarjev pa tudi. Ko sta se Tone in Marjanca vračala zvečer domov, sta bila vesela, da je že končano. Le radi sosedov, ki so se brusili nad tem, je bila v veselje primešana merica grenkosti.

«Bova pa najine otroke bolj z ropotom oženila», se je tolažil Tone.

Naslednjega dne je šlo življenje v starem tiru dalje, z edino razliko, da je legal Jeram mesto na peč v posteljo.

Beseda med njima je bila redka, zdela sta se kot v en jarem uprežena živina, sa-

mec in samica, ki orjeta, da bosta mogla posejati, ki žanjeta, da bosta jedla.

Od pljuskavice pomladnega dežja v smrzal jeseni, v prvi sneg in v veter in plaz; iz podleska, piskalic, kurjih očesc in zaspánčkov, leskovih in vrbovih muck v zeleno listje in v petje ptic, v zoranje žita, škrebzanje kobilic in škržatov, v žvižganje modrasa, v vonj trave in v lučke kresnic, do kresov in čez, je šlo življenje omotično pijano dalje. Iz jagod, malin, robidnic in iz drnolj v prve črešnje in hruške, zelenke, krivonjce in tepke, v prihišnice, mateckovke in pšeničnice, v vsa lepa imena sladkega sadja, ki ga siplje Bog po pobrežju, ga zatika v trnje, skriva v listje in gromadi za plotom.

Mimo vseh teh lepot gre trda noga človekova, počasna in utrujena, iz blatne njive v klanec, iz strmega brega v skalo, telo je že pred poldnem umedeno in se popoldne sključi pod oprtnik ali berklje, da ne more gledati solnca, v katerem se koplje plešec, ne oblakov, pod katerimi se tehta orel.

Zvečer zajme desnica iz sklede in jedva je zajela, že trudna počiva ob dlesni, usta žvečijo léno. Misli pa se mudijo v jutru naslednjega dne, v začetku novega dela, ki čaka in pred večerom ne bo končano.

Priletela so drva na tnaló, seno se je pomaknilo na pod, krompir se je nasul v hram, živina se je zdebelila, v skrinjo pa je zdrknilo par tolarjev in povečalo kupec, ki se je bil ob poroki znižal in znova zrasel z doto in prodano kravo, ki jo je nadomestila junica.

Ali se je lagal v mislih, ali je bila resnica, Jeram je čutil, da se je blagostanje hiše v tistem letu dvignilo, Žena je posvetila blagoslovljeno skrb trem voglom in jih je podpirala. Dasi je postala zajetna, je bila videti bolj močna in zdrava kot poprej. V teži delavnih dni je Jeram pogosto vzdihnil iz hvaležnosti, da jo je našel.

Po prvi jeseni jo je prišla nekajkrat slabost, da je morala sestí.

«Kaj ti je?» je vprašal mož.

«Samotežna sem postala», je odgovorila žena.

Preden so odletele zadnje hruške in je bila repa pod streho, je žena obležala. «Ne morem več», je vzdihnila. «Pojdi po kakšno žensko!»

Bilo je polnoči. Jeram je čudno pogledal in vprašal: «Zdajle?»

«Jutri bo mogoče prepozno», je odgovorila žena. «Če pa misliš ti....»

Jutri bo mogoče prepozno! Ta beseda je zagnala Jerama v škornje, šel je naglo v mesečno noč, da se je senca kot blazna trgala za njim in ga je jedva dohitevala.

«Tako je, če je človek sam», je mislil. «Zdaj grem», je preskočila misel daleč nazaj in se je prestrašila kakor greha, «ko mi je mati umrla, nisem šel». Misli je pred se, gledal v iskre, ki jih je užgal čevelj in mrmral: «Živemu človeku je treba pomagati, mrtvemu ni več mogoče. Takrat je bila tema, nocoj sveti luna....»

Potolažen je zopet mislil na ženo, na dete, ki ga še ni bilo in si je medlo predstavljal bodoče življenje.

Zatopljen v misli ni videl senc, ni slišal šuma, ni mislil na strahove. Ko se je vračal čez eno uro po isti poti in govoril z žensko, ga je plašila njena beseda, ki se ji nič ni mudilo. Tone pa je strahotno daljšal korake, da je došel do hiše ves poten in ga je mrzilo po životu.

Planil je v izbo kot neumen in ugledal ženo, ki je stiskala zobe in se oprijemala z rokama končnice postelje, kakor da se hoče dvigniti s svojim trpljenjem pod strop.

«Hitite!» je Tone vzkliknil ženski, ki je počasi sopla čez prag.

Ta je sedla na klop in dejala: «Počakaj, da pride duša za mano.... Ej, ne bo umrla ne, še jo boš imel; ne boj se zanjo!»

19.

Marjanca je povila hčerko. Babica jo je položila na peč, Tone je molče gledal v njen starikavi, skremženi obraz. Čez nekaj časa je položila babica še drugo k prvi.

«To je njena bliznica», je dejala.

«Dve?» se je začudil Tone in pogledal v ženo, ki se je zdajci smehljala.

«Dve deklí», je besedila babica. «Prihodnje leto še dva hlapca, pa bo zadosti!»

Tone je bil vesel, stal je pred posteljo, ki jo je obsevala topla milina križem gledajoče matere in je dejal:

«Marjanca, če bo tako šlo....»

«Ali je kaj napek radi tega?» ga je vprašala...

Po krstu je gledal župnik skozi očala in premeril Toneta s pogledom; ko sta bila sama, mu je dejal:

«Malo prezgodaj sta prišli na svet, kaj ne?»

«Ne,» je odgovoril Tone naivno. «Nič prezgodaj. Le jaz sem se prepozno oženil.» Župnik se je nasmehnil...

Marjanca se dolgo ni mogla dvigniti s postelje. Bila je betežna in težko je rinil Tone skozi tiste dni. Hlev in hiša sta zašla v nered, tuje ženske so visele kakor utež nad domom.

Marjanca se je nekega dne vendarle dvignila, a se je opotekla. Bila je slaba. Vlekla se je skozi vežo in pred hlev. Nato je znova legla par dni in zopet vstala. Polegavala je vso zimo, rdečica ni hotela na njen obraz. Šele spomladi, ko je prišlo prvo solnce in je pričela trebiti na vrtu, se je polagoma čutila boljše.

«Če ti ne prija delo, pusti,» ji je prigovarjal Tone, ki je rad videl, da je delala, a se je bal radi otrok.

«Saj se bom izlizala,» je odgovorila. «Veš, da sem se že bala zase.»

V poletju je dobila barvo in prijemala za delo od jutra do večera, le včasih se je morala osloniti, da je ni vrgla slabost, ki jo je popadala iznenada in zopet popuščala.

Otroka, ki sta vzela materi zdravje, sta rastle. Micka in Anka. Micka je bila spočetka bolehná, a se je v par mesecih izregljala, kakor da ji nikoli nič ni bilo. Pili sta mleko in se debeli in zadovoljni valjali po postelji. Mati je imela rada Anko, dasi je bila Micka bolj nji podobna. Tudi gledala je križem. Morda je imel Tone radi tega Micko rajši in jo je ujčkal po rokah, dasi je bil za otroke neroden in je večkrat pozabil, da ima v rokah dete ne sekiro.

«Ali si jo že zopet pobunkal?» mu je rahlo očitala žena, ki sicer ni visela z opičjo ljubeznijo na otrocih.

«In ti,» je vprašal Tone. «Začumela ti je na rokah, pa si jo zdrajnala.»

Tako sta ostala vsak pri svojem.

Sprememba, ki sta jo prinesli deklici v njuno življenje, je bila kmalu izravnana. Iz najtežjih ur, ko je ležlo delo na ramena enega samega, se je vlekel čas v ure, ko je breme detinstva padalo samo od sebe s

pleč. Deklici sta rastle. Samota se je napolnjevala z žvrgolenjem njih govora in Tone je pomislil, da pri Jeramu še nikoli ni bilo tako živo kot tisti čas.

Zdajci se je Tone več pečal ž njima kakor kdaj prej. Ko sta zlezli z materinih prsi, sta se oklenili očeta, ki ju je ujčkal na kolenih in jima delal igrače. Učil ju je zidati hišice, napravil jima je voziček in voličke, koritce za vodo in klopotec. Te igrače so bile igrače dečkov. Deklici sta dobili moški značaj, njuna beseda je bila trda, glas globok, tudi nagovarjali sta druga drugo kot nagovarja deček dečka.

«Zakaj si me udaril?» je tožila Micka Anko.

«Ti si me prvi,» je lagala Anka, ki je kazala trd značaj in ni mnogo marala za sestro...

Mož in žena sta odpočivala od dela in gledala otroka, ki sta kopala ob njivi in postavljala količke ves dan, nezmislno, a z večjo neumornostjo ko odrastli.

«Raseta,» je spregovoril Tone.

«Prehiteli me bosta,» je dejala žena. «Dekli ti bosta, kadar umrjem.»

«Pa hlapca ne bo in gospodarja,» je pristavil Tone in pogledal po ženi.

(Dalje prih.)

Poezija gnezda.

U papučama dolazim iz sobe.

Radosno je jutro. — Ti, ko žena prava, kuhinjom se žuriš več od rane dobe:

«O, lump, dobro jutro! Gle ga, pa još spava!»

Na stolu je stolnjak (beli list papira), jedna zraka sunca po njem pesmu piše. Na mleko i kavu, domače miriše. Dok me tvoja ruka sa mekoćom dira.

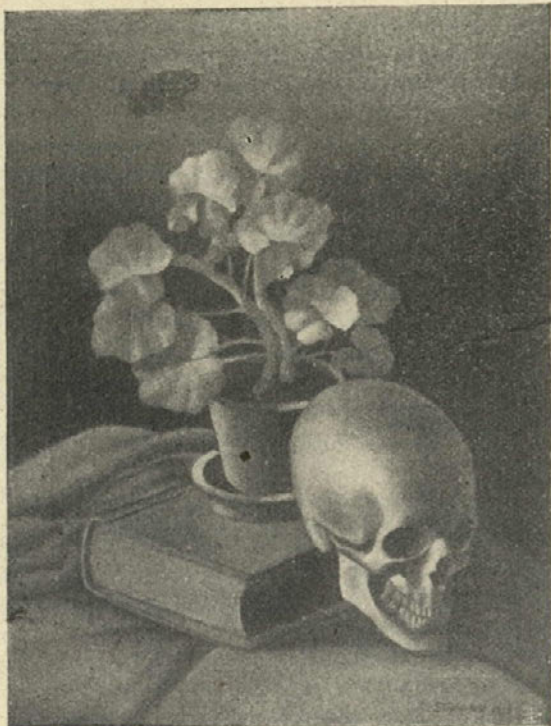
A malo kasnije ti svetla i gipka otrčiš, jer eto, cvrkut se je digo, oživela je naša draga zipka...

Dolaziš i tepaš: «Zlato, moja brigo! Gle tate, tate, reci: dobar dan!» (Šačicama Vanja trlja s oči san.)

Ja sam lud od sreće i kamogod stigo ljubim vas i davim od radosti pjan, grlim svež od jutra, iz svih mladih snaga...

A sva zadahtana ti se buniš, draga: «O, lopove grubi, zapretana vatrol! O, dete, gle tatu, skoro nas je satrol!...»

Ive Mihovilović.

Fran Stiplovšek: Tihožitje

Tičarjev Tone.

Slavko Slavec.

XIII.

«Mislim sem, da bi vzel zopet kaj zemlje v najem, zdaj pa niti vse naše skoro ne morem obdelati», se je Tone zadovoljno smehljaj. «Znova sem bolj kmet kakor gospod. Samo če bo trajalo».

Ni trajalo.

Česar so se vsi že dolgo bali, se je zgodilo: zamajala se je tudi zapadna meja, ob Soči je zahrumela vojna. Ko je klasje komaj dobro pogledalo iz bilk in se zeleno zazibalo v solncu, so v vrbovju ob reki začele strojnice.

«Kaj bo z nami? Kaj bo z nami?» je zatarnala Ivanka.

«To so le vaje, priprave», jo je tolažil Tone.

A čez dober teden niso bile več vaje. Ljudje so začeli bežati. Na Krasu in v severnih gorah so zarjuli topovi.

«Vi greste — jaz ostanem», je odločil Tone.

«Kaj bo s tabo, Kaj bo z nami?» je po-

navljala Ivanka in hitela znašati obleko in perilo v velik zaboj. V drugega je Tone deval vrečice moke in žita, kose slanine in najpotrebnejšo kuhinjsko opravo.

«Kakor drugi, tako mi», je odgovarjal. «Vi molite tam, jaz bom tukaj, da bi se vse lepo končalo. Nekaj nevarnosti bo že, če bo streljalo na postajo, a toliko ne kakor v fronti, kjer drug na drugega merijo. Včasih vas obiščem. Živeža imate za dobera pol leta. Če bo mogoče, pošljem še kaj za vami. Pri vsej nesreči smo še dosti srečni; železničarski družini dadò kos vagona za umik, druge pa stlačijo v katerekoli vo-zove».

Drugi dan je Tone s svojo družinico od-drđal skozi Ljubljano na Dolenjsko.

«Zdaj smo na konju», je mrmral in gledal iz vagona po zelenem polju, ki mu je žito z rahlimi odbleski valovilo v jutranjem vetru.

Drugo polovico voza je imela družina iste usode, a nenašega jezika.

«Ali se zopet vrnete?» je vprašal Tone-ta tovariš.

«Jutri zvečer moram biti v službi».

«Jaz pa se moram javiti v Ljubljani. Slabo kaže. Ljudem našega jezika ne za-upajo. Bog vedi, kam me pošljejo. Mogoče je tudi, da mi dajo vojaško suknjo.»

Tonetu se je smilil. Ti ljudje se umikajo v kraje, kjer ne bo nihče razumel njihove govorice; morda jih bodo gledali po strani.

Težko se je Tone na Dolenjskem ločil od Ivanke in otročičev, težje se je Ivanka ločila od njega.

Po dveh nočeh brez spanja je bil spet na svoji postaji in žrtvoval tretjo noč službi. Nato je odhitel k staršem, da izve, kaj mi-slijo.

«Lahko greste k mojim», je svetoval.

«Hvala, Tone», je rekla mati. «Stara sva in dolgo ne bova trave tlačila. Ne maram, da bi tuja zemlja pokrivala moje kosti.»

«Tako je, Tone», je prikimal oče. «Tukaj ostaneva, naj pride karkoli. Tako sva skle-nila».

Tone je čutil globino in jedrost očetovih besed. Tudi sam bi bil najrajši ostal. Tudi njega je domača zemlja vabila k sebi prav sedaj, ko so se od povsod zgrinjali tuji vo-ji, da jo razkopljajo, razrijejo in opusto-šijo. Najrajši bi bil sklinal vso vas in vso

dolino, da bi jo z vsemi njenimi sinovi branil jekla in trušča, da bi zaščitil žita in trte, turščico in murve, vrtove in travnike, da bi razgnal nemila konjska kopita, zajezil teptanje s težkimi škornji, ukrotil grmenje topovskih žrel. A vedel je, da bi bilo njegovo ustavljanje prazno in blazno. Če je na nebu zapisano, da ta zemlja ne sme roditi, ne bo rodila. Vendar očetovega in materinega sklepa ni mogel obsojati. Kdor se je v dolgih letih tako zarastel v zemljo, da se ne dá več iztrgati iz nje in brez nje ne more živeti, ta mora ostati. Ta ljubezen do doma mu je tudi mater znova prikupila. Za trenutek mu je izkušnjavec zašepetal: «Morda pa mati ne mara k Ivan-ki, ker bi tam ne mogla več sama gospodinjiti». A ko je pogledal materi v bolestno, zgubano lice in znova pretehtal njene besede, si je moral priznati, da so odkrite.

«Jaz bom pri vaju», je dejal. «Delali bomo vkup, dokler bo mogoče. Morda nekaj rešimo in kaj pridelamo».

Služba je bila naporna. Niti za tretjino ni bilo več nekdanje prostosti. Vendar Tone je znal zvesto in vztrajno služiti obeh, zemlji in železnici. Nad poljem so čisto sikale granate, a kdor jim je izpazil ure, smeri in običaje, se jim je v malo tednih privadil in brez velike nevarnosti vse obdelal. Tu in tam je koga zadelo, pa tudi to je postalo polagoma nekaj navadnega in ni tistih, ki so ostali, prav nič plašilo. Le spanja je bilo malo.

Čez poldrugí mesec so mu po dolgih prošnjah dali tri proste dni, da se je odpeljal k družini. Po veselem sprejemu in kratkem kramljanju je Tone prekinil pogovaranja:

«Spal bi, spal! Vse drugo je, kakor sem že pisal».

Vstal je izza mize, se zaspano pretegnil ter se umaknil v čumnato. Tam je ves čas do odhoda nevzdramno prespal.

«Nič te nismo imeli», je potožila Ivanka očitajoče, ko se je spet odpravljal.

«Pa prihodnjič, ko ne bom tako ubit», je dejal.

«In varuj se, da te kaj ne zadene», je prosila. «Kaj bi potem sama z otrokoma?»

«Ne bo me, ne, če pojde po sreči. Pa tudi vi si ne pritrujajte, da mi ne zbolite. Lica ti upadajo in bledejša so».

«Od skrbi in težkih sanj. Ponoči te večkrat vidim v nevarnosti. Da sta le ta dva polnih in rdečih lic. Zame nič ne dé, kakšna sem; se bom že potem redila».

«Da bi se le kmalu končalo!»

S težkim srcem se je ločil, s težjim nego pred par dnevi od očeta in matere.

Vlak je jadorno hitel z njim proti jugu ter zavil po polnoči v mogočni krivulji na zapad. Zgodaj zjutraj se je ustavil na majhni postaji; proga je bila zaprta.

V jutranjem somraku je na drugem in tretjem tiru gomazelo v nizkih vozovih, ki so bili do zadnjega prostorčka napolnjeni z vojaštvom, s konji in z vojnimi zalogami.

«Ali bomo dolgo stali?» se je Tone iztegnil z glavo skozi okence k sprevodniku. ki je ob vlaku hreščal po drobnem grušču.

«Kaže, da je pot zaprta. Kmalu izvemo».

«Kaj pa to?» je pomignil Tone proti vrvežu.

«Žito, ki ga topovi izmlatijo», je skomizgnil cni in odhreščal ob koncu čez tire.

Čez malo se je vrnil s klicem:

«Vsi dol! Zadnja postaja!»

Ljudje so se z dolgimi, radovednimi obrazi usipali iz voz. Toneta so pridržali na postaji. Popoldne so mu dali nove papirje in proti večeru je že drdral v nasprotno smer, nego bi bil rad.

Zalostno je gledal iz okna proti grmečemu zapadu.

«Kaj bo s starši, z domom in poljem?» mu je šumelo po glavi.

Grmenje od zapada mu je temno odgovarjalo.

XIV.

Vožnje ni bilo ne konca ne kraja. Tri dni in tri noči so pela kolesa pod njim. Zdaj ni bilo več nobenega dvoma: železna pošast ga je izrvala iz rodne zemlje in divja z njim v neznane daljine, da si ga docela usužnji. Iz imen po postajah je skušal razbirati, kod ga nosi zbesneli zmaj. Kmalu so bila imena vsa tuja in tako nova, da mu glava ni vedela, kam bi z njimi.

«Kje pa lahko izstopim,» je skušal drugi dan dognati z drobtinami tuje govorice, ki so mu bile ostale iz vojaških let. Sprevodnik, že tretjič nov, mu je pregledal papirje in izjavil kratko:

«Na koncu».

«Kdaj?»

«Ko porečejo, da morate vsi ven».

Tretji večer se je črna pošast zares upehala, z vsemi kolesi prav suho zaškrípala in obstala, kakor da se več ne misli zginiti.

Tonetu so odkazali tujega tovariša, ki ga je po dolgih, glasnih ulicah odvedel v velikanski, železen skedenj s stekleno streho in mnogimi vrstami železnih postelj. Tovariš je izročil Toneta drugemu tovarišu in ta mu je dal številko in pokazal slamnjačo, na kateri bo spal.

«Pri nas je kakor v kosarni. Nocoj se naspite, jutri pa delajte, kar boste videli druge», ga je poučil spremljevalec.

Pouk je bil kratek, pa dober. Drugo jutro se sicer ni razlegla trobenta po železnem skednju, pač pa je prišel zgodaj mož z zvoncem, zvonil gor in dol med vrstami in ponavljal važno in zategnjeno:

«Vstanite!»

Vrste so oživele. Postelje so škripale, odeje se grbančile proti vznožjem, moške postave so vstajale, se pretegovale, se oblačile in drle z brisačami na ramenih k vodnim pipam na dvorišču.

«Kje smo? Kaj je z nami?» je vprašal Tone najbližjega soseda na levi.

«Militarizirani», se je glasil odgovor.

Beseda, prvi trenutek meglena in mračna, se je Tonetu še tisto dopoldne pošteno zjasnila.

Ostra povelja so se kmalu razlegla po prostoru. Novinci, ki še niso imeli uniforme, so jo kmalu dobili; tako tudi Tone. Pri zajtrku so se na dvorišču postavili z železnimi skodelami v dolgo, zakrivljeno vrsto in posedli nato s kadečimi se posodami črnkastega kropa po kupih razbitih koles, polomljenih voz in zarjavelih tračnic. Strog, prileten brkač s svetlimi našitki pod vratom jim je prišel razglašat, da so zdaj v službi domovine in pod vojaško postavo: domov ne smejo pošiljati imen mest in krajev, koder hodijo, temveč le vojnopoštno številko, drugače pismo ne gre naprej; svojo službo naj opravljajo s še večjo vnemo ko doslej — zdaj gre za domovino.

Naslednje jutro so Toneta uvrstili v oddelek, ki je zgodaj odkorakal na postajo in se razpršil po pripravljenih vojaških

vlakih. Stroji so zapuhali in dolge vrste voz so v kratkih presledkih odbrnele po brezkončnih, gladkih tirih.

Za Toneta se je začelo dolgo vozarjenje brez oddiha na vse vetrove, samo ne v domačo stran. Živo, zdravo, ukajoče človeško meso je spremljal iz notranjosti do zadnjih mej in preko njih globoko v tuje dežele; odondod se je kmalu nato vračal z istim človeškim mesom, ki pa je bilo zdaj strto, onemoglo, krvaveče, prestreljeno, razsekano, hropeče in zdihujoče, napol ali popolnoma mrtvo. Često so mu naložili tudi kaj tujega človeškega mesa, zajetega v peklenskem prežanju po neskončnih rovih tam zunaj pred poslednjimi postajami.

Večkrat je pisal Ivanki in staršem, a od žene mu je prišel odgovor komaj na vsako tretje pismo, od staršev ga sploh ni bilo. Spoznal je in tudi Ivanka mu je pojasnila, da morajo biti pisma suha in prazna in da so starši, če niso mrtvi, ostali na drugi strani, ko se je fronta ob Soči upognila v notranjost. Kmalu jim je tudi strogi brkač s svetlimi našitki prišel delit dopisnice, ki jih ni bilo treba pisati, ker je bilo na njih vse, kar se je v tisti dobi lahko zgodilo in je moglo svojce zanimati, prav lepo in jasno natisnjeno: «Jaz sem zdrav in godi se mi dobro».

«To se podpiše», je pojasnil brkač. «Dostavljati ni treba ničesar, drugače dopisnica ne gre naprej».

Ivanka je poslej vsak teden po enkrat izvedela, da je Tone zdrav in se mu dobro godi. Tudi ona je vsak teden odgovarjala; a njena pisma niso bila tiskana, zato je marsikatero kje obtičalo in ni prišlo do moza.

Neko popoldne so Toneta nenadoma pozvali v pisarno pred nizkega, debelušnega gospoda z bridko sabljo ob strani.

«Kaj je vaša žena?» se je zadril debelušnik. — «Kmetica».

«Pa ne želi naše zmaže?»

«Teža mi ni nikoli povedala».

«Poučite jo, naj vam ne pisari o tem, kakšna sreča je za vas, da niste v fronti. Danes je za vsakogar sreča in ponos, če sme biti v fronti. Vi pa niste vredni, da bi bili tam. Ali ste razumeli? Povejte ji to».

«Rad. Pa je ne vidim. Dopust se težko dobi, pisati pa ne smem».

«Povejte ji to», je zagodrnjal oni nestrno. «Drugače jo zapremo».

Tone je uganil, da so prestregli ženino pismo, ki bi bilo skoro njo in njega pahnilo v nesrečo. A kako naj jo pouči? Zdaj si je še bolj vroče želel dopusta. Čakati je moral dolgega pol leta, preden je prišel na vrsto. Končno je vendar tudi zanj napočil dan, ko je smel sesti v voz, ki je bil namenjen proti Ljubljani.

Osem dni je smel biti Tone «doma»! Ta dom ni bil več ob Soči, temveč med zelenimi dolenskimi griči.

Prvo, kar je Ivanki povedal, je bil debelušnikov pouk.

«Kaj pa si pisala?» je vprašal.

«Da je sreča zate in zame, če si tam, kjer si, in ti ni treba biti v fronti — kar je gola resnica».

«Vedi torej, da je to sramota, ne sreča», je dejal smehoma. «Če hočeš, da tvoja pisma dobim, piši samo, ali še dihate. Vse drugo je nevarno».

«Ah, dragi», se ga je oklenila z nežnostjo prvih poročnih dni, «moliva, moliva, da bi te do konca pustili v tej sramoti in bi te nikdar ne obsipali s srečo v fronti. Koliko jih je že padlo! Ti pa si, hvala Bogu, še živ».

«Včasih zavozimo z vlakom prav pod granate; pa se tudi kmalu vrnemo».

«Varuj se, prosim te! Poglej ta dva angeljčka, poglej mene. Ne morem si misliti, kaj bi bilo z nami, če bi te ne bilo več nazaj.»

Solze so ji stopile v oči in znova se ga je oklenila. Povedala mu je tudi, da so njeni in njegovi starši ostali na drugi strani in so se morali čez Sočo umakniti daleč na jug.

Ko se je Tone dodobra odpočil, je za razvedrilo prijel za kopačo in lopato ter pomagal gospodarjevim na vrtu in na polju. Pri tem je mislil na domačo zemljo, ki jo tam daleč tuji možje obsipljejo z jeklom in svincem, in nenadoma se mu je tako stožilo po njej, da bi bil kar stopil pred Ivanko in zaklical:

«Povežimo cule pa brž odtod! Lepo je tukaj — doma je najlepše».

A ni stopil in ni zaklical; sklonil je glavo in znova zamahoval z orodjem po nesvoji zemlji.

Naglo je odbeglo osem prostih dni.

«Zbogom, zbogom», je klical še z vlaka Ivanki in otrokoma, ki so ga bili spremili do postaje.

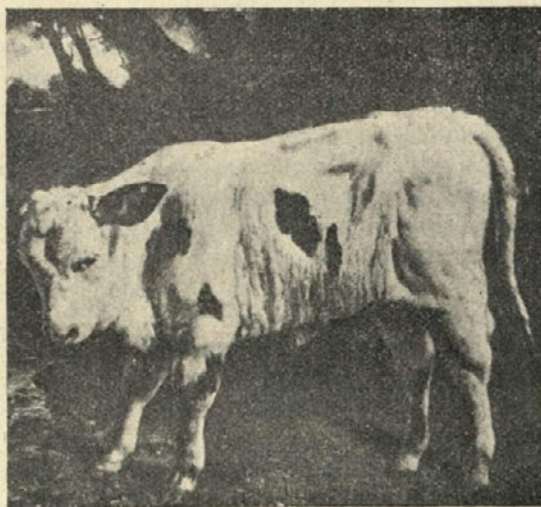
«Od zemlje so me odtrgali in trgajo me od družine,» je pomislil, «in sam Bog vedi, kdaj bo tega konec in kakšen bo ta konec.»

Nekaj dni, dokler je imel v nahrbtniku Ivankin kruh iz domačega žita, mu je bilo, kakor da nosi kos domačije s seboj. Nalšč je dragi hlebec počasi rezal in ga previdno mešal med trpke grizljaje vojnega kruha iz čudnih, nespoznavnih mok. Hlebec pa je hitro ginil, kmalu ga je bilo samo še majhen krajec, ki se je ožil in ožil, dokler ni ostala neznatna skorjica in končno izginila tudi ta.

Zopet je pošiljal tiskana pisma, da je živ in zdrav in se mu dobro godi. Pošiljal jih je tudi tedaj, ko se mu je primerilo, da ga je v bližini severne fronte zadel granatni drobec ter mu prebil kost v desnem stopalu.

«Čemu bi jih plašil, te svoje ptičke zapuščene?» si je dejal, ko so mu zdravniki izčistili rano in zatrdili, da bo v enem mesecu že spet na nogah. «Da sem le živ! Bom že še tudi zdrav. Ko se zopet snide-mo, si vse povemo.»

(Dalje prih.)

Gustave Courbet: Vol

Jim.

Jack London.

To so ti bili trije tički: Jim, Joe in Jack. Lagati so znali, da so se tramovi zvižali. Drug je prekašal drugega.

Joe in Jack sta si vedno znova pravila dogodbico o ustanovitvi San Franciscu, kalifornijskega New Yorka. Ko sta nekoč zarana sedela v mokri prerijski travi, je vprašal Joe:

«Kaj naj počneva dopoldne?»

Jack je nato nekoliko pomislil in odgovoril:

«Veš kaj, ustanoviva San Francisco...»

Tedaj namreč je bil tam, kjer leži sedaj znamenito vlemesto, še pust hribovit svet.

Joe je pretehtal Jackov načrt, odobril ga v svojih mislih in dostavil:

«Prav, toda kaj bova počela pa popoldne?»

Temu razgovoru se mora zahvaliti San Francisco za svojo ustanovitev.

To je zelo zanimivo, kaj ne?

Jack je bil baje pred leti igravec. Nekje ob Indijskem oceanu. Saj res, celo ime gledališča je povedal, na katerem je igral. Če se ne motim, se je imenovalo gledališče čisto preprosto »bambuški teater« in se je nahajalo za mestom Allahabadom ali Jey-pore-jem. Najzanimivejše pri tem gledališču je pa bilo to, da je šepetavca gledališke družbe, ko je ta potovala po notranj-sčini Birme, napadla panterška mačka in ga požrla vsega z veliko slastjo. Žalostno, a resnično. Kdo naj svetuje kaj pametnega v tem oziru? Birmski vladar je bil povabljen. Ljudstvo se je gnetlo pred vhodom v gledališče, pričakujoč izreden užitek. Družba pa brez šepetavca! V tej stiski je pomagal Jack, ki je imel vedno ob pravem času rešilne domisleke. Kratko malo se je dal zvezati z New Yorkom in naročil, naj sproti poročajo telefonično potrebne besede. Nato se je začela predstava in birmski vladar je ploskal in odobraval, kakor bi bil kak plačan odobravač v pariški operi.

A tudi Joe se je nekoč odlikoval. To je bilo tako le:

Joe je oropal, ko se je potepal po deželi, neko banko nekje v Texasu ali Arkansasu. Moj Bog, tudi take stvari se dogajajo. Do

tega koraka ga je bila prignala ljubezen do bližnjega. Nekemu svojemu tovarišu, ki je imel enake namene do iste blagajne, je hotel prihraniti težavno znojno delo in ga je radi tega prehitel. A tovariš ni imel nobenega smisla za Joe-jev altruistični čin, preklinjal je mesto da bi bil hvaležen in je nahujskal celo policijo nanj. Kmalu je bil Joe-ju za petami najspretnější detektiv Amerike, namreč Little Jerrytown, ki so ga radi dejstva, da se je večkrat na dan preoblekel in se vedno v drugačni obleki približal svojim žrtvam, imenovali ameriškega Fregoli-ja. Little Jerrytown je bil mojster v svojem poklicu. Prav v trenutku, ko je človek menil, da je varen pred njim, se je nenadoma pojavil, kakor da bi se bil porodil iz nič, in je zločinca brez obotavljanja uklenil.

Tako je stal nenadoma tudi pred Joe-jem mojster-detektiv, našemljen, da bi nobeden ne slutil v njem znamenitega Little-ja Jerrytowna. Presenečenega tatu je nagovoril detektiv:

«Dragi prijatelj, jaz te zaprem!»

Toda Joe je bil to pot bolj prebrisan kakor sam Little Jerrytown in je mirno vprašal:

«Kdo ste prav za prav?»

«Little Jerrytown!» je odgovoril detektiv in si pogladil svojo dolgo brado, ki naj bi prikrila žrtvi detektivov dejanski obraz.

Joe se je razsrdil:

«Kaj, Vi se drznete izdajati se za Little-ja Jerrytowna?»

Little Jerrytown je onemel.

«Nezaslišano, taka sleparija! Tu — poglejte se v moje zrcalo in potem mi povejte še enkrat, da ste Little Jerrytown.»

Jerrytown je vzel zrcalo, pogledal se vanj, videl šemo z dolgo kuštravo brado, ki ga je vsega zbegala.

«Zmešalo se mi je!» je zatulil Little Jerrytown, mojster med detektivi. «Blede se mi... Oprostite mi, jaz nisem Little Jerrytown, pač pa nekdo drugi. Sicer v tem hipu ne vem, kdo sem, toda tudi to že še izsledim...»

Nato je detektiv odšel.

Ko se je Little Jerrytown zavedel in ko je zavpil: «Ti, slepar, ti, norčeval si se z mano! Jaz sem v resnici Little Jerrytown...»

Samo spoznal se nisem tako hitro, ker sem se bil našemil... Sedaj vem gotovo, da sem Little Jerrytown...,» jo je bil Joe že davno odkuril.

Blagor mu, kdor verjame...

Toda ptiča je pa ustrelil le Jim, tretji v družbi.

Poslušajmo, sedaj pripoveduje Jim!

Tudi Jim se je lotil nekoč bančne blagajne. To ni nič kaj čudnega, kajti denar je stvar, ki jo potrebuje vsak človek. Kdor je opazoval kovača pri njegovem napornem delu, mora pritrditi, da si služi ta mož svoj ljubi kruhek v potu svojega obraza. Na vsak način je njegovo delo nevarnejše in težavnejše kakor delo bančnega ravnatelja, ki stremi le za tem, kako bi si zvišal dohodke.

Jim torej si je kot mož, ki se ne ukvarja z malenkostmi, prilastil deset tisoč dolarjev in je z njimi izginil...

Medpotoma ga je pa zapekla vest. Opo-minjala ga je, naj nese svoj plen zopet na mesto, kjer ga je bil pobral. Jim se je boril s svojo vestjo, končno je bil pa le po junaški borbi premagan. Skesani grešnik je sklenil, da si poišče pravnega svetovalca, ki naj bi mu uredil vso zadevo.

Pravni zastopnik Tomaž Willer je bil dobrovoljen gospod, imeli so ga za moža dejanja, ki je poznal svoje ljudi. Ta gospod je vprašal našega Jima:

«Povej mi, prijatelj, koliko denarja si pa pobral?»

Jim je odgovoril mirno:

«Deset tisoč dolarjev...»

«Nič več?»

«Nič več!»

«Koliko si pa pustil v blagajni,» je vprašal nato gospod Willer in pozorno pogledal Jima.

«Mislim, da dvajset tisoč dolarjev...» je odgovoril po kratkem razmišljanju Jim.

«Hm, hm,» je dejal prijazni gospod in pomežiknil s svojimi smehlajočimi se očmi. «Precej si pustil...»

Jim je pritrdil ugotovitvi svojega pravnega zastopnika z nemim privzdigom ramen.

«Veš, kaj te čaka, če te dobe?» je vprašal gospod po daljšem odmoru.

«Seveda, zapro me!»

«Prav, zapro te!» je ponovil gospod Wil-

ler. «Mogoče za mesece, mogoče za leta. Vse zavisi od tvojega priznanja. Ali bi rad prišel v ječo?»

Jim je energično odkimal.

«Denar ponesem nazaj, da bom imel mir...»

«Počasi, moj dragec! Čeprav neseš denar nazaj, v ječo boš moral kljub temu, kajti tatvina je tatvina. Ubrati morava drugo pot, boljšo pot...»

Pravni zastopnik je nekoliko pomislil. Nato je zopet začel:

«Prej si mi rekel, da leži še dvajset tisoč dolarjev v blagajni...»

«Da, to sem rekel...»

«Prinesi mi še ostanek denarja, potem se bova nadalje pomenila o tej zadevi... Dobil sem pravo pot...»

Jim se je razveselil, ko je slišal o poti, ki ga obvaruje ječe, in je bil drzen dovolj, da je vzel iz blagajne še ostanek denarja. Posrečilo se mu je, kajti tatvina se še ni bila odkrila.

In Jim je stal drugi dan zopet pred svojim pravnim zastopnikom in mu odšteval bankovce na mizo. Zastopnik se je namuznil, pohvalil Jima, pristavil stol k svoji pisalni mizi in sestavil pismo s to-le vsebino: «Bančni tvrdki Hall & son v Little Rocku, Arkansas U. S. A.

Moja stranka, gospod Jim Worthington, je okradel Vašo blagajno. Njegova družina je pripravljena poravnati škodo seveda s pogojem, da odstopite od ovadbe. Družina mojega klijenta Jima Worthingtona bi sprejela trideset odstotno poravnavo, da se izogne škandalu. Ne da bi hotel vplivati na Vašo odločitev, bi Vam kot odvetnik družine Worthingtonove svetoval, da upoštevate to ponudbo in da omogočite poravnavo na tej podlagi, kajti tožba bi ne dovedla do nobenega uspeha spricho dejstva, da nima moj klijent, ki je med tem večji del ukradene vsote že razdelil deloma med svoje prijatelje, deloma med sovedce, nobenega premoženja.

Z odličnim spoštovanjem
Tomaž Willer.»

Še isti večer je došla brzojavka s to-le vsebino:

«Sprejemamo ponudbo družine Worthington.

Hall & son, bančna tvrdka.»

«Torej, dragi prijatelj,» je rekel gospod Tomaž Willer, pravni svetovalec Jimov, «ti si iz vode. Trideset odstotkov tvojega plena pošljemo bančni tvrdki, ostanek si razdeliva: polovica pripade meni kot honorar in molčarina, polovico pa imej ti kot nagrado za svoj trud...»

Gospod Willer je nato izročil Jimu deset tisoč pet sto dolarjev.

Da, to so bili tiči: Jim, Joe in Jack. Največji med njimi je pa bil le Jim, bančni ropar, kaj ne?

Večer.

Že mrak zapredel utrujeno zemljo
v tkanino je večernih sanj...
in nizko se spustilo je nebo
in mesec — srp se je zasekal vanj.

In umrl šepet vrtov je in dreves,
šuštenje šlo je preko daljnih cest...
A tiha noč razpletla belo vez
je od zemlje do bleska daljnih zvezd!

Janko Samec,

Berači.

Na kamenitih pragih katedral
sem zrl vse dni jih kakor kipe stati —
šel marsikdo je mimo, kot da brati
bi vseh bridkosti jim v očeh ne znal.

In vendar jih pognal trpljenja val
v bregove je, ki slast jih ni spoznati;
in jih rodila je človeška mati
in Bog jim luč življenja je prižgal!

O, strašen je prepad, ki še nas loči
v življenja dneh, da srcu še ni moči
popotniku na cesti reči: brat!
In človek sam naгон je, sama kri še,
ki v svetu si usodo trdo piše
in duša v njem je kakor mrzel gad! —

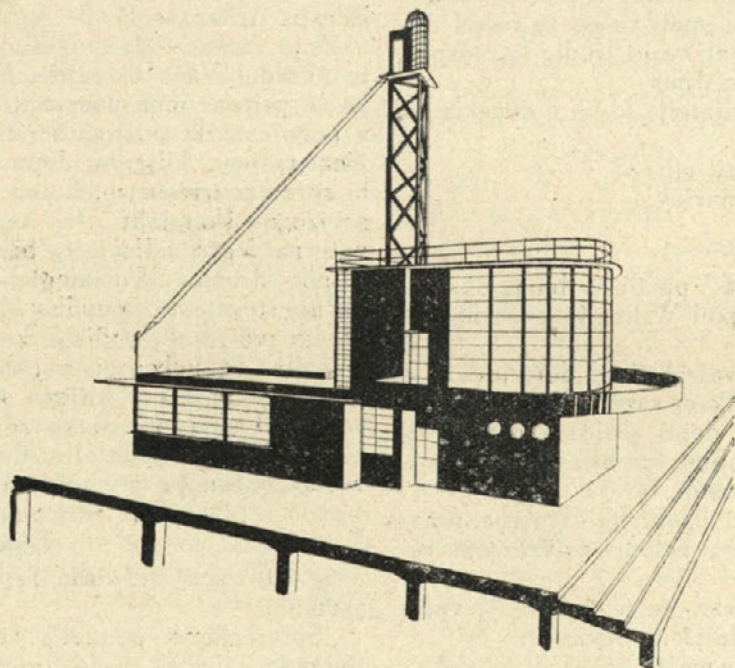
Janko Samec.

Mnogo življenj je mrtvih, in mnogi mrtve-
ci žive.

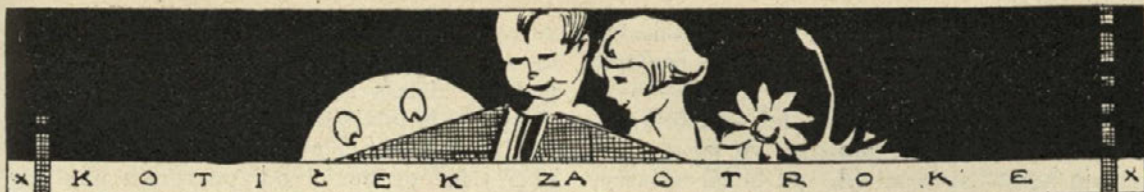
M. Vidović.

Prej pride hromec, ki gre po pravi poti,
kakor tekač, ki zgreši pot.

Bacon.

Zorko Lah: Načrt pristajališča vodnih letal

Molčeči Benjamin.

Pravljica. — Radivoj Rehar

Živel je oče, ki je imel tri sinove: Severina, Celestina in Benjamin. Severin je bil razuzdanec in malopridnež, Celestin razgrajac in lažnjivec, Benjamin pa je bil tih in molčeč in ga starejša brata radi tega nista marala. Zasmehovala sta ga in nanj zvalila krivdo za vsako hudobijo, ki sta jo napravila; Benjamin je bil vsak dan po nedolžnem tepen. Rekel pa ni ničesar, ker je bil zelo tih in molčeč.

Zgodilo se je pa, da je prišel k očetu treh sinov star in razčapan berač ter poprosil za večerjo in prenočišče. Ko je bilo ustrezno njegovi prošnji in se je najedel in napil, je sedel za toplo peč in pripovedoval o deveti deželi, o kraljici Srečki in njeni prelepi hčerki Ljubici. Zamaknjeni in vžhičeni so poslušali dečki to prelepo pravljico, in starejša sta še tistega večera sklenila, napotiti se do njenega gradu. Vso noč sta premišljevala, kako bi dospela do tiste čarobne devete dežele, in ko je zjutraj vstala zlata zora, ju je že našla na poti do Srečke.

Malopridna brata sta hodila in hodila, da sama več nista vedela, koliko dni in

noči. Bila sta že zelo trudna in lačna, ko sta naposled dospela do bivališča grde divje žene, ki je živela v samoti sredi temnega gozda. Krog njene raztrgane in napol podrte bajte se je nahajal obsežen sadonosnik. V njem je zorelo najlepše in najslajše sadje. Po sočnatem pašniku za sadonosnikom so se pa pasle črede prekrasnih iskrih konj.

Malopridna brata sta se veselo zasmejala, ko sta zagledala vse te dobrrote. Samozavestno sta stopila pred divjo ženo in jo ošabno pozvala, naj ju nasiti in osedla dva konja, da jima do devete dežele ne bo treba hoditi peš.

«Požuri se, baba, ker lačna sva in mudi se nama!» je dejal Severin. Toda žena se ni požurila in jima ni dala ne jesti ne piti, samo zarežala se je, obrnila jima hrbet in izginila v svojo kočo.

«He,» se je zadrhl za njo Celestin, «če nama nečeš dati, kar sva zahtevala, si bova pa sama vzela!»

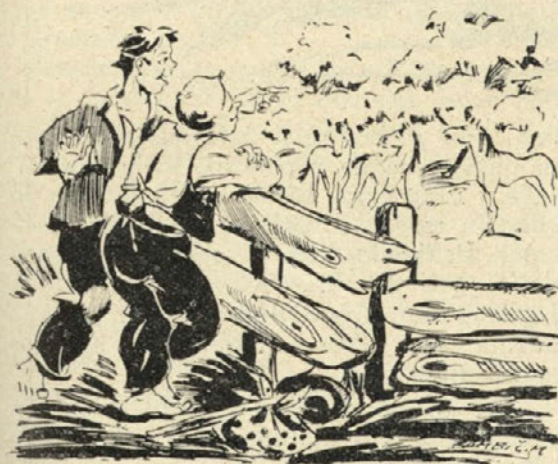
Urno sta stopila hudobna brata v sadovnjak, ustavila se pod košato hruško, polno zlatih sadov, in iztegnila roke po njih. Toda — o groza! Čim sta se dotaknila zlatih hrušk, sta se spremenila v dva iskra konja, žalostno zareževala in zdirljala med ostalo konjsko čredo.

Benjamin, ki je bil ostal doma, je noč in dan premišljeval, kam bi bila utegnila izginiti Severin in Celestin, pa se le ni mogel domisliti. Šele nekega samotnega večera, ko je sedel za pečjo in pestoval mlado mačico, se mu je nenadoma zasvetilo v bistri glavi.

«Da,» si je dejal, «tako bo: v deveto deželo sta šla!»

Tistega večera Benjamin ni mogel zaspati in ko se je zjutraj prebudila zlata zora, je srečala še njega na poti v deveto deželo.

Molčeči in tihi Benjamin je hodil in hodil, da sam ni več vedel koliko dni in noči, ko je naposled dospel do kočice grde divje

žene. Presenečen je opazoval razkošno obilje prežlahtnega sadja in črede prelepih konj in postal je žalosten.

«Če bi imel vsaj nekaj teh okusnih sadov, čašo čiste studenčnice in enega teh iskrih konj», si je mislil, «pa bi bil najsrečnejši človek na svetu!» Tako si je mislil — rekel pa ni ničesar. Spoštljivo se je poklonil divji ženi in je hotel dalje po svoji poti. Toda glej komaj je napravil nekaj korakov, že se je močno zabliščalo, zemlja se je stresla kakor ob potresu in pred njim je stala — prelepa vila...

«Hvala ti, odrešenik moj!» je dejalo

za roko in ga odpeljala v svoje domovanje, ki se je med tem spremenilo v čaroben grad. V tistem čarobnem gradu mu je postregla z najslajšimi jedili in pijačami. Postlala mu je na zlati postelji, da se je odpočil in okrepčal od prestanih naporov dolge poti. Ko se je pa zjutraj prebudil, ga je na dvorišču že čakala zlata kočija z dvema prelepima konjema. Vila ga je okopala v čudežni vodi, ki ga je spremenila v najlepšega dečka na svetu, oblekla ga v prekrasno in dragoceno kraljevsko obleko ter ga tako spremenjenega odpeljala pred svojo palačo. Urno je poklicala čredo iskrih

bajno bitje. «Tisoč let sem čakala človeka, ki bo šel molče mimo moje podrte bajte, kajti samo tisti me je mogel rešiti strašnega prekletstva, ki me je bilo spremenilo v grdo divjo ženo; ali ni ga bilo. Prihajali so nešteti, a vsi so zahtevali od mene jedi in iskrih konj. Le ti edini nisi zahteval ničesar, čeprav si bil lačen, žejen in truden kakor vsi drugi. In glej, s tem si me odrešil, zato boš dobil vse, po čemer so zaman hrepeneli drugi.»

Nežno je prišla prelepa vila Benjaminu

konj, ki so bili sami začarani mladeniči, in jih spremenila v ponosne in hrabre vojake v dragocenih bojnih opre mah. Vso to silno in mogočno vojsko je dodelila srečnemu Benjaminu, da ga spremlja na nadaljni poti do skrivnostne devete dežele. Le dveh konj vila ni spremenila v vojaka; pustila jima je še nadalje njuno konjsko zunanost.

Globoko ginjen se je zahvalil Benjamin prelepi vili za njene darove in se s svojim spremstvom napotil dalje. Tako je potoval

osem dni in osem noči, devetega dne pa je le srečno prispel na mejo skrivnostne devete dežele, katero so stražili silni velikani. Ti velikani so imeli strog ukaz, ubiti vsakogar, ki bi hotel prekoračiti mejo, ker zakon devete dežele je določal, da smejo živi samo od daleč gledati vanjo in še to le redki izvoljeni srečneži. Zgodilo pa se je, da so ravno tedaj, ko je prispel molčeči Benjamin na prag devete dežele, pričakovali v gradu kraljice Srečke ženina mlade hčerke Ljubice. Ta srečni izbranec je bil kraljevič Srdan, sin kralja desete dežele, ki mu je bilo ime Nesrečko in je bil silno močen in oblasten gospod. Orjaki, ki so stražili meje, so dobili naročilo, da ga morajo neovirano spustiti v deveto deželo in v kraljičin grad. Benjamin, ki vsega tega ni vedel, je mirno vozil dalje do orjakov in se zanje sploh ni zmenil. Toda zmenili so se oni zanj...

«Stoj!» je zarjul prvi, ko je Benjamin prekoračil prepovedano deželno mejo. Dvignil je svoj orjaški meč, postavil se tik pred dečka in ga strogo vprašal: «Kdo si, ki hočeš k nam?» Ko je opazil, da se vozi Benjamin v zlati kočiji s prelepimi konji in da je tudi vse njegovo spremstvo posuto z zlatom in dragim kamenjem, si je brž mislil, da bi utegnil biti to sam željno pričakovani ženin kraljične Ljubice; globoko se mu je priklonil.

«Dovolite, visočanstvo,» je dejal orjak, «da prijavim vaš prihod njenemu veličanstvu naši presvetli kraljici in njeni hčerki, vaši nevesti!» in že je izginil preko gore v prestolni grad.

Benjamin se je močno začudil, ko je slišal te besede, ki jih ni razumel, rekel pa ni ničesar. Pognal je svoja iskra konja in se napotil dalje po srebrni cesti devete dežele. Vozil se je mimo prelestnih vrtov, polnih čarobnega cvetja, srebrnega grmičja, zlatega sadja in rajskih ptic, ki so prepevale pesmi o blaženi sreči in večni ljubezni. Tako je prispel do kraljičinega gradu, kjer je bilo že vse pokonci, da sprejme visokega gosta in dragega ženina. Sama kraljica mu je prišla nasproti, ljubeče ga je objela in ga prižela na svoje kraljevsko srce in prav tako je storila tudi prelepa kraljična Ljubica. Benjamin, ki ga je vse to silno presenetilo in začudilo, se

je globoko priklonil vsemu visokemu dvoru, rekel pa ni ničesar.

«Truden je od dolge poti,» si je mislila kraljica, zato ni silila vanj, temveč ga je odvedla v svoj grad in mu odkazala prelepo spalnico z biserno posteljo, da se naspi in odpočije. Deček je bil sicer res truden, toda spati le ni mogel. Čimbolj je premišljal, tembolj se mu je dozdevalo, da ga smatrajo za nekočga, ki on ni. Mučila ga je skrb, kako se bo vse to čudno naključje razmotalo in razrešilo. Naposled je sklenil stopiti pred kraljico in ji povedati, kdo da je in kako je prišel v njeno deželo; toda svojega sklepa ni več mogel izvršiti...

Nenadoma so se odprla vrata njegove spalnice in vanjo je planila do zob obožena dvorna straža, zgrabila ga, zvezala in vrgla v globoko in temno ječo. Benjamin se je dobro zavedal, da se mu godi krivica in da trpi po nedolžnem, rekel pa le ni ničesar, molče je pustil, da so storili z njim, kar so hoteli. Pohlevno in vdano je legel na trda, kamenita tla in čakal, kaj se bo zgodilo. Tako je ležal vso noč v temi in vlažni ječi, šele proti jutru se mu je zazdelo, da čuje za seboj neko rahlo, pri-tajeno škrtanje. To škrtanje je prihajalo vedno bliže in bliže in ko je prišlo najbližje, je nenadoma prenehalo. In glej, v debeli steni strašne ječe se je pokazala nenadoma mala svetla odprtina, skozi to odprtino pa je prihajala drobna miška in hitela naravnost k njemu. Previdno se je približala živalca Benjaminovemu ušesu in mu zašepetala:

«Dobro jutro, dobri Benjamin! Pošilja me k tebi lepa vila, ki si jo odrešil, ker videla je v svojem čarobnem zrcalu, kaj se ti je pripetilo. Ne boj se, ker vse bo dobro! Ko si prispel, so smatrali tebe za pričakovanega ženina Srdana, sina kralja Nesrečka, vladarja temne in mračne desete dežele; toda med tem, ko si ti počival na dijamantni postelji, je prispel v grad tudi on in kraljica je spoznala svojo zmoto. Zato me poslušaj in pazi na vsako mojo besedo. Ko bo zunaj posijalo sonce, bodo prišli pote in te bodo odvedli pred najvišji sodni dvor. V prestolni dvorani devete dežele bodo sedeli na prestolu kraljica Srečka, kraljična Ljubica in kraljevič Srdan. Krog njih pa bodo zbrani vsi ministri in

veliki sodniki. Zasliševanje bo vodila sama kraljica. Spraševala te bo, kdo si in po kaj si prišel, ti ji pa ne daj odgovora. Globoko se pokloni kraljični Ljubici in izroči ji tole ogledalce!» Pri teh besedah je potisnila miška Benjaminu v roko majceno ogledalce, želela mu dobro srečo in izginila.

Prav tedaj je posvetilo zunaj svetlo solnce, v ključavnici Benjaminove ječe je pa zarožljaj ključ, in vstopili so kraljični stražniki, osvobodili ga trdih vezi in odvedli pred najvišji sodni dvor, kjer je bilo vse prav tako, kakor mu je bila dejala

miška. Na prestolih so sedeli kraljica Srečka, kraljična Ljubica in kraljevič Srdan. Krog njih pa so bili zbrani ministri in visoki sodniki.

«Kdo si in čemu si se vtihotapil v mojo deželo?» ga je vprašala kraljica z osornim in pretečim glasom.

Benjamin se pa ni zmenil za njeno vprašanje; približal se je kraljični Ljubici, se ji poklonil in ji izročil ono majceno čarobno zrcalce. Prelepa kraljična, kateri je Benjamin mnogo bolj ugajal kakor mrčni kraljevič Srdan, se mu je ljubeznivo nasmehnila, vzela ogledalce in pogledala vanj. Gledala je in gledala in njena prelepa lica so bolj in bolj bledela. Naposled je kriknila od nepopisne groze, planila kvišku in se onesveščena zgrudila na tla. Preplašeni so ji priskočili na pomoč ministri in sodniki, a kraljica ji je vzela iz roke čarobno zrcalo in se radovedna ozrla vanj. In glej, tudi njena lica so pobledela od silne groze, ker v zrcalcu je videla vse muke in vso grozo, ki bi jo morala pretrpeti.

njena oboževana hčerka, ako bi se poročila z mrkim kraljevičem Srdanom. V tem skrivnostnem zrcalcu je videla jasno in razločno mrčno in strašno deželo kralja Nesreče, njegov temni mrtvaški grad, vse neskončno trpljenje in gorje, ki je prebivalo v njem. Z grozo v duši se je zavedala, komu je hotela izročiti svoje dete. Omamljena od tega nenadnega spoznanja, je planila k molčečemu Benjaminu, ga objela in poljubila ter se mu zahvalila, da ji je otel otroka iz krempljev pošastnega ženina. Potem se je obrnila k svojim stražnikom in jim velela:

«Zgrabite princa, zvezite ga in odpeljite preko meje in nikdar in nikoli več naj se ne prikaže pred moje oči!»

Kakor bi trenil, so izvršili stražniki kraljičin ukaz; in glej, čim je princ zapustil prestolno dvorano, se je kraljična Ljubica zopet osvestila, nasmehnila se je vca blažena, stopila k molčečemu Benjaminu in mu padla v naročje. Osem dni in noči so potem slavili v prestolnici devete dežele poroko zalega Benjamin in prelestne kraljične Ljubice, devetega dne sta se pa mlada zakonca poslovila od kraljice in sta se s svojim bogatim in mogočnim spremetvom napotila v prvo, to je v našo deželo, da nam prineseta svoj blagoslov in velik nauk, da je — molk zlato! S pomočjo tega velikega nauka sta bila naposled rešena tudi nesrečna Benjaminova brata Severin in Celestin, ki sta se zopet spremenila v zala mladeniča in sta postala pobočnika in prva svetovalca kralja Benjamin in kraljice Ljubice.

Pomladanska.

Cvetica zlatica
rumena je v lica,
na travniku kima;
minula je zima.

Zdaj v toplo poletje
dehtelo bo cvetje,
šle bodo na solnce
še pikapolonce.

Čebele pa brale
med bodo in dale
še nam ga tri žlice
za sladke potice.

Radivoj Rehar.

Detinstvo.

Lev Nikolajevič Tolstoj.

Srečni, blaženi, nepovratni dnevi detinstva! Kako naj bi ne gojil in hranil spominov na vas! Vi dvigate in pojite mojo dušo in tvorite zame vir največjih užitkov.

Do trudnosti se naletam in sedim upehan na svoji visoki otroški stolici ob čajni mizi; pozno je že, skodelica kavice s sladkorjem je že davno izpraznjena, spanec leze na oči, toda ne premaknem se z mesta, tam sedim in poslušam in gledam.

Kako bi ne poslušal! Mama govori z nekom, njen glas zveni tako ljubko, tako nepopisno prijateljsko. Že sam zvok pove mojemu srcu neznano mnogo!

Z očmi težkimi od spanca jo pogledam naravnost v obraz, in nenadoma se mi zdi, da je postala majhna, tako majhna, da njen obraz ni večji ko gumb, toda pri tem vidim vse zelo razločno, kako me gleda in se smehlja. Ljubo mi je, da je tako majhna. Sklopim oči še tesneje in postane tako majhna ko otroci v zenicah; toda nato se zgane in čarobna slika izgine. Napravim znova majhne oči, vrtim se tja in sem, trudim se, da bi sliko pričaral znova, ne posreči se mi. Dvignem se, podvijem si noge in ležem udobno v velik naslonjač.

«Zopet boš zaspal Nikolaj; pojdi v spalnico,» je dejala mama.

«Ne bom spal,» sem odgovoril, in nejasne, toda sladke sanje so napolnile mojo domišljijo. Zdrav otroški spanec mi je zaprl oči in minuto pozneje se nisem zavedal več in spal, dokler me niso prebudili.

Tu pa tam se čuti v polspanju dotik nežne roke; po dotiku se spozna in se ulovi še v spanju tik pred obrazom in se stisne vroče vroče na ustnice.

Vsi so že odšli; v sobi za goste gori samo še ena luč. Mama je dejala, da me bo zbudila. Pride, sede na rob naslonjača, v katerem spim, pogladi s čudovito nežno roko po mojih laseh in mi pošepne z ljubim znanim glasom v uho: «Vstani, moj ljubček; čas je, da greš v posteljo.» Noben ravnodušen pogled je ne kali; vso svojo nežnost in ljubezen razliva čez me.

Ne ganem se, njeno roko pritisnem še tesneje na ustnice.

«Dvigni se vendar, moj angel!»

Z drugo roko objame moj vrat, njeni mali prsti se gibljejo in me žgačkajo.

V sobi je tiho, poltemno; radi žgačkanja in prebuditve so moji živci razdraženi; mama sedi tik poleg mene, dotakne se me, jaz čutim njen dih in slišim njen glas. To me požene kvišku, svoje roke ovijem krog nje-nega vratu, svojo glavo položim na njene prsi in vzkliknem brez sape: «Ah, ljuba, ljuba mati, kako te imam rad!»

Smehljala se je po svoji stari, očarljivi navadi, vzela mojo glavo v svoje roke, me poljubovala na čelo, na nos, na oči in me posadila v svoje naročje.

«Ti me imaš torej zelo rad?» Molčala je za trenutek, nato je dejala: «Čuj, imej me vedno rad in ne pozabi me! Tudi kadar tvoje mamice več ne bo, je nikoli ne smeš pozabiti. Čuješ: nikoli, Nikolaj.»

In poljubila me je še nežneje.

«Tiho, ne praviti tega, ljuba dobra mamica!» sem vzkliknil in poljubljal njena kolena in pri tem so vrele solze iz mojih oči. solze ljubezni in ganotja.

Prišel sem v spalnico in stal v svoji toplo podloženi spalni suknjici pred sveto podobico. Kakšno čudovito čuvstvo me je objelo ob besedah: «Ljubi Bog, čuvaj moje starše, ata, mamco in babico, učitelja Karla Ivanoviča, mojega brata Volodja in mojo sestro Ljuboško.»

Kadar sem govoril te besede, ki so jih moje ustnice sprva jecljale za materjo, se je raztopila ljubezen do Boga in do staršev na čudovit način v eno skupno čuvstvo. Vedel sem in čutil, da je Bog velik, pravičen in dober; bil sem prepričan, da usliši vse moje prošnje, kaznuje vse prestopke, da mu moram biti hvaležen za vse in da me nikoli ne bo zapustil.

Noben dvom ni takrat razjedal mojega miru.

Po molitvi mi je bilo lahko in veselo pri srcu, zavil sem se v odejo. Lepe sanje v mislih so si sledile; toda o čem sem sanjal? O bežnih rečeh, pri tem pa sem bil prežet od upanja na svetlo srečo in čisto ljubezen. Nato sem videl Karla Ivanoviča z njegovo temno usodo; ta je bil edini človek, ki sem ga imel za nesrečnega. Smilil se mi je, in občutil sem toliko ljubezni do njega, da so mi stopile solze v oči in sem želel, da ga Bog napravi srečnega in meni pomore,

da mu izkažem svojo ljubezen — vse bi bil zanj žrtvoval. Nato sem položil svojo ljubo igračo, zajčka ali psička iz porcelana, v kot blazine in sem se radoval, kako dobro, toplo in ugodno tam leži. Nato sem prosil še ljubega Boga, naj da vsem sreče in zadovoljnosti, naj napravi za izprehod naslednjega dne lepo vreme, legel sem na drugo stran, spomini so se pomešali s sanjami, in zaspal sem rahlo in z obrazom skoraj mokrim od solz.

Ali se bodo še kdaj vrnili svežost, brezskrbnost in moč vere, ki sem jih nezavedno imel v svoji mladosti? Ali je mogoča lepša doba življenja nego je bila ta, v kateri sta me vodili dve najvišji čednosti: nedolžna radost in neskončna žeja po ljubezni. Kje so ostale verne molitve? Kje je najdragocenejši dar: čiste solze ganotja? Je-li priletel tolažeči angel, posušil smehljaje te solze in vdahnil čisti otroški domišljiji sladkih sanj? Ali je življenje v resnici zapustilo tako težke sledove v mojem srcu, da je to ganotje, da so te solze na vekomaj izginile in so ostali samo spomini nanje?

Polž in žaba.

Srečala sta polž in žaba
davi se kraj naše mlake
in pozdravila spoštljivo
že na štiri se korake.

«Dobro jutro, boter Slinar!»
je dejala žaba Rega.
«Kam pa, kam ste namenili
mimo našega se brega?»

«Veste strina,» polž je rekel,
«časi go se spremenili;
in še mi — če dovolite —
nismo več kot prej smo bili.

Pa sem mislil sam pri sebi
in sem tále sklep napravil:
auto kupim, lep in ročen;
kaj bi peš se onegavil.

Baš sedaj grem doli v mesto,
da ga kupim; kaj hudirja:
naj enkrat še polž počasni
z autom krož po «svetu dirja.»

«Ježeš, ježeš, boter Slinar,»
je dejala strina Rega,
«vi pa v autu? To bo smeha,
da nikdár nikoli tega.»

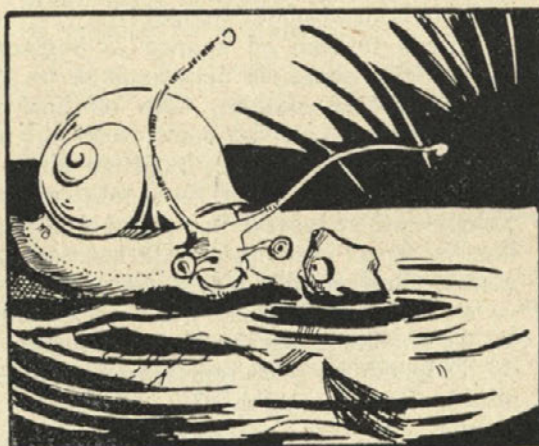
«Vam pa, strina,» polž dodal je,
«svetoval bi čoln motorni;
v njem bi bili vse bolj «nobel»
in nič več kot zdaj okorni.»

«Jejmena, saj to po godu
bi bilo pa tudi meni;
to bi bili v naši mlaki
od zavisti vsi zeleni.

Veste, boter, kar vprašajte,
kje bi reč se ta dobila,
pa mi pridite povedat;
prav zares jo bom kupila.»

«Pridem, pridem,» dél je Slinar
in odlezel zopet dalje
in na licu nasmehljaj mu
hudomušen zaigral je...

Radi voi Rehar.

Angel božji.

Angel božji k zibki sede,
rožo, misel, sladko prede: —
A ko misli nič več ni,
pesem vtihne, dete spi...

Dete spi in gre stezice,
lepe trže si cvetlice —
nagel rdeč in rožmarin
dà mu v kito božji Sin.

Fran Žgur.

Naše življenje bi zgubilo na svoji lepoti,
če bi ne bilo tako naporno in neprestano pri-
zadevanje.

M. Kus-Nikolajev.

Ne naslanjaj se preveč na druge, da ne
izgubiš ravnotežja.

M. Vidović.

Pasti ni sramotno, ne dvigniti se, ko si
padel: to je sramotno.

M. Vidović.

Na bovški Grintovec.

J. Z.

Ko so zelenela polja in vzcetele breskve, sem izkopal iz spomina lep doživljaj, doživljen z izbrano pobožnostjo v veličastni tišini silnih trentarskih vrhov.

Pol ure hoda proti severu od Bovca, ki leži na lepi ravnini med pogorjem Kanina in zapadnimi krnsko-triglavskimi vrhovi, se Soška dolina razcepi na dva dela. Zapadni del tvori Koritniška dolina, ki začne pri Klužah, stari avstrijski trdnjavi na silni skalí, in se konča na našem znanem slavnem Predelu na nekdanji koroški meji. Vzhodni del pa je prava Soška dolina, ki končuje pod Triglavom. Med obema dolinama se dviga sila strmo, le v nižjih legah obrastlo pogorje, kateremu v središču leži Bovški Grintovec (2344 m nad morjem).

Bila sva skupaj s tovarišem. Pot naju je vodila po Soški dolini navzgor do vasice Soče, oddaljene dobri dve uri hoje od Bovca. Dolina je tu zelo stisnjena, jedva da ima dovolj prostora za Sočo, ki je tu še skromen potok, in za cesto. Na obeh straneh so strme nebotične stene. Ne nagajajo zaman zbadljivi sosede Sočanom, da je videti na njih nebu, še ko je jasno, le pet zvezd. Resnica je, da v zimskem času ne posije solnce v to vas nad mesec dni. Zemlja je tu pač malo hvaležna svojim obdelovalcem. Peščene njivice navadno ne rodijo žilavemu Trentarju*) niti «čompa» (krompirja), da bi ga bilo zadosti za celo leto. Vse življenje Trentarja visi zato na tiopu koz in ovc, ki jih pase čez leto na visokih planinah in po strmih pobočjih nad dolino, za zimo pa jim pripravi sena, ki ga čez leto žanje staro in mlado po strninah postavljajoč se v veliko življensko zvestost. Maslo, jančki in kože, ki jih med letom odračuni trgovcu v Bovcu, navadno niti ne zadostujejo za dolg, ki ga je napra-

vil s kupovanjem soli, koruzne moke, zabele in obleke. Iz tega razloga je življenje Trentarja, ko odraste, trnjeva pot v rabeljski rudnik, v Francijo ali v Ameriko, dekleta pa morajo v Trst ali Aleksandrijo.

V Soči kreneva s ceste na strmo stezo proti planini «Nad Sočo» na pobočju Grintovca. Sem in tja se stezica izgublja v obsežnih vijugah, debelem gruču in skalah, odkrušenih iz sten. Vmes pa poganjajo borni šopi trave. Kjer je prostora za malo položnega sveta, je zrastle tudi poedino bukovo drevo, tršato in skrivenčeno v težavah gorskega življenja. Odčesnjene veje in trohneči veljkani, izruvani s koreninami, pričajo o divjanju prirodnih sil, o strahovitih viharjih ali o bobnečih plazovih. Vmes žaré rdeče grede sleča (rododendrona), prekrasne planinske rože, porojene iz tega silnega trpljenja prav na robu smrti, ali pa sveti osamljena zvezda — srebrna očnica — kot simbol in znamenje olimpijskega gorskega veselja, ki se poloti planinca ob neposrednem gledanju veseljstvu v obličje preko pobočij nepremičnih in nemih crjakov.

Le ta gorska Trenta, Trenta življenja na robu prepadov, med viharji in gromenjem plazov ter življenja v čistem gorskem veselju, je mogla roditi divno pravljico o Zlatorogu, o divjem kozlu z zlatimi rogovi, čuvaju triglavskih zakladov, varovancu, iz čigar krvi mahoma klijejo čudovite triglavske rože. Le redek drzen trentarski lovec je doživel srečo, da je videl Zlatoroga, ta utelešeni simbol skrivnostnega blaženstva v gorah. Gorje pa tistemu, ki je hotel več kot simbol: triglavskih rož in zakladov! Blesk Zlatorogovih rogov ga je omotil, da je strmoglavil v prepad ob strahotnem krohotu zelenega lovca (simbol strahote prepadov). Da, gore osrečujejo smeje, ki hrepene po njih, a tudi ubijajo. Čudovita je ta trentarska pravljica. Ne čudim se, da je osvojila ves svet.

Vreme že ob odhodu iz Soče ni obetalo

*) Trentarji se nazivljajo vsi prebivalci od Kala-Koritnice do pod Triglava.

Bovški Grintavec

nič dobrega. Na planino «Nad Sočo», oddaljeno dobro uro iz doline, sva dospela že pošteno mokra. Hočeš nočeš sva morala zlesti v pastirski stan, edini na tej planini. V tem času tu ni bilo živine.

Značilni so trentarski pastirski stanovi na planinah za ovce in koze. Čisto drugačni so kot tolminski ali bohinjki za gov. živino. Tolminska planina je cela vas, kjer ima vsak večji posestnik svoj «stan» (stajo) za živino in pastirja; za mlekarno pa je zgrajeno posebno poslopje. Tu v Trenti je v vsej planini navadno le en velik stan, ki ga deli po sredi na obe strani odprt hodnik. V tem hodniku molzejo pastirji, dva do šest po številu, drobnico na poseben način, da jim gre delo hitro od rok. Pomisliti moramo, da ima večja planina do 200 ali 300 glav drobnice. Na obeh straneh stanu je ograjen prostor za drobnico; na eni strani prihajajo nepomolžene ovce ali koze skozi ta hodnik v roke prvemu pastirju. Ta vsako s par potegljaji nekoliko pomolze ter jo

takoj porine v roke drugemu, ta tretjemu itd.; zadnji pomolze do konca ter jo odrine v ograjeni prostor na drugi strani stanu. V teh ogradah ostane živina tudi čez noč; sicer ima na razpolago tudi polovico stanu in hodnik za slučaj dežja ali snega. Podstrešje služi za shrambo sena in za ležišče pastirjem. Druga polovica stanu pa služi za sirarno, kuhinjo in za shrambo, deloma tudi za ležišče.

Nabrala sva suhljadi in zakurila na navadnem «ognjišču» v sirarni. Pokosila sva iz nahrbtnika, posušila že obleko pri ognju, zunaj pa je le še deževalo. Na leseno streho so obupno in enakomerno udarjale dežne kapljice, iz žlebov pa je voda šumno poskakovala v umazane mlakuže. Sem preko pobočij pa je zamolklo šumelo, ko so kapljice bičale skalovje in se je voda v curkih pretakala po vseh žlebičkih in špranjah. Mogočni sunki vetra so kot ogromni gromčji valovi oblivali skale in tonili v nedoglednost. Megle so se premi-

kale ob stenah Lepe špice in Kanjavca enstran Soške doline, podile se po pečeh nad nami v vetru in semintja zavijale našo koč v svoj vlažen mrak.

Proti večeru je dež ponehal, megle so se trgale. Gori nad Zadnjico med Kanjavcem in Bihavcem je zabliščalo — njegovo veličanstvo Triglav. V kristalno čistem ozračju je trava zaduhtela po svežosti, po skalah je skoro krvavo rdeče žarel rododendron. Izza sivih sten pa so drug za drugim odkrivali svoja bleščeča temena Mojstrovka, Razor, Prisojnik, Križ.

Odrešenje... Vstala sva in odrinila. Pot naju je peljala preko položnega pašnika, ki se je počasi zožil v prijetno dolinico, polagoma se dvigajočo med sporednim odrastkom in glavnim grebenom. V travi in grušču so se rahlo poznali sledovi steze, ki jo je ugladila drobnica v preteklih letih. Grmi pritlikavega ruševja so nama semintja zastavljali pot. — Kmalu sva bila v samem golem skalovju. Poševne narušene skalne plasti so napravljale vtis, ko da sva na steni egiptovske piramide.

Naposled kar povprek čez skale proti grebenu! Vrhovi žare ko škrlatni v zadnjem solncu. Ko prispeva na greben, je solnce že davno zatonilo; sence so zajele dolino in grabile navzgor po molčečih rdečih vrhovih. Orjak za orjakom v svoji nemi nepremičnosti. Hrepeneči pogled zdrkne preko njih na vrhove za njimi, v ravnine, v daljo, v neskončnost. Vse pa preveva neskončna tihoča. Dan umira... Obris vrhov na vzhodu postajajo nejasni, prva zvezda zablešči. Dan je umrl. Na zapadu pa je še dolgo, dolgo žarelo, kakor je nama tlel v prsih še dolgo, dolgo spomin na to veličastno umiranje, še potem, ko sva na povratku v temi padala čez kamenje in se spodtikala čez kotanje.

Nebo je migljalo čez in čez posuto z zvezdami, ko sva dospela v najin tihotni stan. Pri ognju sva molče povečerjala in zlezla na svisli v seno.

V rosnem jutru, zardelem v svojem svežem sijaju sva optala svoje popotno breme. Noge so nama bile čudovito lahke ob tem veličastnem prizoru bližajočega se jutra. Triglav in Razor sta najprej zableščala v zlatu vzhajajočega solnca.

Tokrat sva hodila po pobočju dalje

proti severu. Preteklega dne sva namreč prišla na greben južno in še precej stran od vrha Grintovca. Poleg tega sva hotela tudi malo poizkusiti plezati. Vzhodno pobočje — naziva stene še ne zasluži — je bilo za to prav primerno: precej strmo, toda z močno razčlenjeno, sicer pa precej krušljivo skalo. Lezla sva po širokem udobnem žlebu vsak v svoji smeri, kar v čevljih seveda, ker plezalne opreme nisva imela nič s seboj. Prav zabavno nama je šlo od rok. Iskanje smeri in oprijemov, cziroma stopov pa neko neprijetno čustvo tesnobe, češ, kaj če zalezava in ne bo pota naprej; to dvoje povzroča prav napeto pozornost celotne duševnosti. Proti vrhu je bilo treba bolj paziti. Le na enem kraju se je bilo treba precej potegniti pod skalo v višje ležeč žlebček, in sicer tako, da so noge kar prosto zabingljale nad steno, torej je vse telo viselo na prijemih obeh rok.

Na greben sva prišla čez kake pol ure hoje proti jugu od vrha. Greben sicer sam ni »pretežak«, vendar ga na enem mestu preseka precej globok žleb, ki takoj povzroči nekoliko tesnobe in precejšnjo zamudo časa.

Veličasten razgled z vrha. Nedvomno je nekoliko tesnejši kot z vrha Triglava, ker ga na severu in severovzhodu nekoliko utesnjuje Jalovec in Triglavsko pogorje, pa je zato toliko pestrejši, ker proti jugu vzdolž Soške doline, čez Stol odpira širok razgled v Furlansko ravnino in na morje. Ves jugozapad zavzema pogorje Kanina, izza njegovih vrhov pa štrle kot stolpiči gotske katedrale vrhunci Viša in Montaša. Vzhod je pa ves Triglavov, če štejemo k njemu še greben od Črne prsti, s Krnom vred, gori do Lepih špic. Sever je pa kar preveč založen z vrhovi od vrhov Škrlatice, preko Razorja v Jalovec in Mangart, ki jim semintje izza ramen kukajo Visoke ture itd. — Lahko rečemo, da je Grintovčev razgled po obsežnosti res visokogorski, po značaju pa bi dejal, da je še bolj visokogorski ko Triglav, ker ima več in bolj divjih skalnatih sosedov. Tudi sam na sebi je Bovški Grintovec lepa, divja in precej samostojna gora; edino le v smeri proti Bovcu ima dolg položen greben, ki končuje v Sinjaku (1637 m) nad Bovcem. Vzhodno pobočje sem že opisal kot strmo, vendar

je to še najbolj položno; zapadno je neprimerno bolj strmo in le redko prehodno. Severno pobočje pa tvori popolnoma navpična stena. Ta stena tvori prav za prav začetek Trente, in sicer južni začetek, ker gornja Trenta začne v Grintovcu in se obrne odtod naravnost proti severu. Na Logu, kjer je šola in je bilo nekdanje županstvo, tam se Soška dolina obrne proti jugu. Ta Gorenja Trenta, ta je ona čudovita, nedvomno najlepša slovenska alpska dolina, ki tudi drugod v svetu nima bogve koliko sebi enakih.

Družinsko pravo v sovjetski Rusiji.

Prof. F. Peric.

Družinsko pravo imenujemo skrajšano eni sistem zakonitih določb, s katerim se urejujejo poroka, pravno razmerje med možem in ženo, pravice in dolžnosti staršev napram otrokom in obratno ter končno pravno razmerje med sorodniki. V ta sistem spadajo dalje tudi norme, ki urejujejo posinovljenje, varuštvo in z nekaterih svojih strani tudi norme, ki tvorijo dedno ali nasledstveno pravo. Navadno je vse družinsko pravo le en del državljskih (civilnih) zakonikov. V sovjetski Rusiji pa tvori poseben zakonik, ki se imenuje »Kodeks zakonov o brake, semje i opeke« (Zbirka zakonov o poroki, družini in varuštvu). Za pričujoči oris nam je služila uradna zbirka »Sobranie kodeksov Rossijskoj Socialističeskoj Federativnoj Sovetskoj Respubliki« iz l. 1927. Kot kaže že naslov, obsega ta zbirka vso sovjetsko zakonodajo za Rusijo v ožjem pomenu te besede, t. j. torej Rusijo brez Ukrajine, Belorusije, Zakavkazja, Turkmenistana in Uzbekistana, ki so zvezne republike in imajo svojo posebno zakonodajo, katera pa se seveda le neznatno razlikuje od zakonodaje v Rusiji sami. Morda bo čitatelja zanimalo, če navedemo v tem uvodu splošno vsebino omenjene zakonodaje, t. j. naslove posameznih zakonikov, na podlagi katerih si bo mogel napraviti nekako sliko vsaj o njenem ogrodju. Imenovana zbirka torej vsebuje: ustavo z vsemi dodatki do 1. januarja 1927., delewni zakonik, agrarni (zemski) zakonik, gozdni zakonik,

veterinarni zakonik, zakonik o trustih, zakonik o poroki, družini in varuštvu, kazenski zakonik, zakonik o prisilnih delavnicah, sodni ustroj, ustroj vojaških tribunalov in vojaškega pravdnštva, zakon o posebnem kolegiju za višje agrarno nadzorstvo, zakon o disciplinarnih sodiščih, zakon o državnem notarijatu, civilno-procesni zakonik in kazensko-procesni zakonik ter končno menični zakon.

Da se vrnemo k družinskemu pravu sovjetske Rusije, naj omenimo najprej, da je bil tozadevni zakonik promulgiran in razglašen po vseruskem centralnem izvršilnem odboru dne 19. novembra 1926, in da je v veljavi od 1. januarja 1927. Sedaj pa postavimo takoj vprašanja, na katera hočemo odgovoriti v tem sestavku: 1. kakšna je po sovjetski zakonodaji poroka; 2. kakšno pravno razmerje med zakonci; 3. kakšno med stariši in otroci in 4. kakšna je trdnost zakonskih vezi.

I. Poroka.

Odgovor na prvo izmed naših vprašanj je kratek in enostaven. Sovjetsko družinsko pravo poroke sploh ne pozna, in v tem je treba videti najbistvenejšo razliko med to zakonodajo in družinskim pravom drugih dežel. Da ne bo nesporezumljenja, je potrebno, da to trditev nekoliko pojasnimo v primeri n. pr. z italijanskim civilnim zakonikom. Čl. 93.—99. tega zakonika določajo, da se mora vršiti poroka (celebrazione del matrimonio) v občinski hiši, da mora uradnik civilnega stanja vprašati, pred dvema pričama, ženina in nevesto, ali se hočeta vzeti za moža in ženo, in če odgovorita brezpogojno »da«, ju proglasi v imenu postave za združena v zakon. Podobno je, kot znano, tudi pri sklepanju zakona po verskih predpisih. Poroka torej ni nič drugega nego ta proglasitev združitve v zakon in še le nato sledi sestavljanje poročnih aktov (registracija).

Nič podobnega ne pozna, kot rečeno, ruska zakonodaja, temveč predvideva le registracijo zakonov in izključno to. Čl. 1. in 2. tozadevnega kodeksa določata v tem pogledu, da se uvaja registracija zakonov v interesu države in družbe in radi lažjega varstva osebnih in premoženjskih pravic in interesov zakoncev in otrok. Registra-

cija pa velja poleg tega kot nesporen dokaz o obstoju zakona.

Iz tega sledi torej, da sovjetska zakonodaja v razliko od drugih zakonodaj zakon predpostavlja in ga le registrira. Čl. 3. določa povsem dosledno, da osebe, ki živijo v neregistriranem zakonu, lahko dajo kadarkoli svoje odnose registrirati, pri čemer navedejo, od kdaj živijo v «faktičnem», dejanskem ali zasebnem zakonu. V praksi zadobi registracija seveda lahko pomen prave poroke, če se n. pr. ustanovi običaj, da družine ženinov in nevest s svojo avtoriteto urejuje združevanje zakoncev na način, da jim dovolijo zvezo le pod pogojem predhodne registracije. Toda v bistvu je toliko po besedilu kolikor po duhu postave sklepanje zakona čisto domača, zasebna stvar prizadetih. Z eno besedo: rusko družinsko pravo poroke ne pozna, oziroma jo je odpravilo.

Na podlagi našega «kodeksa» moremo torej govoriti le o registraciji obstoječih ali za take predpostavljenih faktičnih, zasebnih zakonov. Ta registracija se vrši na uradih civilnega stanja (organ zapisi graždanskoga sotojanja) in se dovoli pod sledečimi pogoji: 1. mož in žena morata biti sporazumna, da se njun zakon registrira; 2. morata imeti vsaj 18 let; 3. ne smeta biti v drugem bodisi registriranem ali neregistriranem zakonu; 4. morata biti oba pri zdravi pameti (ne slaboumna ali duševno bolna); 5. ne smeta biti krvna sorodnika; 6. morata predložiti osebne listine in potrdilo, da ni prej omenjenih zadržkov; 7. potrdilo, da sta oba zakonca obveščena o svojem zdravju s posebnim ozirom na spolne in umske bolezni ter jetiko; 8. morata navesti, kateri po vrsti je sedanji zakon med vsemi registriranimi in neregistriranimi zakoni, v katerih sta živela pred sedanjim, in 9. morata navesti število otrok, ki jih morda že imata.

Če so izpolnjeni ti pogoji, mora uradnik civilnega stanja zakon registrirati. Priče niso predpisane, pač pa določa čl. 134., da so priče registracije dopustne, ako to želita zakonca, katerih zakon se registrira. Opravilo registracije obstoja v tem, da prečita uradnik zakonca čl. 4., 5. in 6. kodeksa o zakonu, družini in varstvu, kjer je govor o zadržkih proti registraciji, ju

opozori na kazenske posledice v slučaju neresničnih navedb ali ponarejenih listin, jima da podpisati zapisnik o registraciji ter končno priloži v potrdilo še svoj uradni podpis. Ni ene besede ni torej nikjer o tem, da ponovimo, iz česar bi izhajala za uradnika dolžnost, da bi vprašal prizadeta, ali se hočeta za moža in ženo, ali da bi ju on združeval v zakon.

Če pride pred podpisom registracije na urad civilnega stanja kaka izjava od kogarkoli, da so zadržki, nalaga postava uradniku dolžnost, da zahteva od zakonskih dokazilne listine za njihove navedbe, ki jih morata predložiti v roku, kateri se jima določi. Vsekakor mora uradnik civilnega stanja do tedaj registracijo zakona odložiti. Proti že dovršenim aktom urada civilnega stanja pa je dovoljena civilna tožba v svrhu dosege poprave ali razveljavljenja dotičnih aktov.

Registracija zakonov se vrši brezplačno in je prosta vseh pristojbin. Isto velja tudi glede prvih (izvirnih) potrdil, ki jih izdaja urad civilnega stanja.

II. Pravno razmerje med možem in ženo.

Bolj ko na podlagi čisto formalne registracije, kateri poleg tega niti družinski zakonik ne priznava izključne vrednosti, kot bomo videli, nam postane slika družinskega režima v okviru sovjetske zakonodaje jasna na podlagi pravic in dolžnosti med zakonci. Na splošno je uzakonjeno načelo popolne, absolutne enakopravnosti obeh spolov in na drugi strani načelo cnakopravnosti vseh dokazanih zakonov, bodisi da so dokazani z registracijo ali drugače (s sodno ugotovitvijo).

Popolna ravnopravnost žene v primeri z možem se zrcali najprej v onih določbah, ki se tičejo njunih priimkov. Čl. 7. pravi o tem, da mož in žena lahko izjavita, da bosta nosila oba možev ali oba ženin priimek ali pa da hočeta ostati vsak pri svojem priimku. Oba zakonca imata popolno svobodo glede izbire poklica. Način, kako naj bo urejeno skupno gospodarstvo, določita zakonca sporazumno sama. Če eden izmed zakoncev spremeni kraj svojega bivanja (mesto žiteljstva), nima drugi dolžnosti mu slediti. Premoženje, ki sta ga imela mož in

žena pred zakonom, ostane njuna ločena last tudi v zakonu, medtem ko je premoženje, ki ga pridobita v zakonu, skupna last obeh. Del, ki naj pripade možu ali ženi, določi v slučaju spora sodišče.

Važna in značilna je določba čl. 11., po kateri velja glede premoženja zakoncev vse gornje tudi za vse one zakone, ki faktično obstojajo, a niso registrirani, če se prizadete osebe priznavajo drug drugega za moža in ženo ali če je obstoj zakona ugotovljen sodnim potom na podlagi njihovega dejanskega življenja. Kot dokaz »zakonskega« sožitja, če zakon ni registriran, služijo za sodnike sledeče okoliščine: skupno življenje, skupnost gospodarenja pri tem sožitju, dejstvo, da se prizadeti osebi izdajata pred drugimi ljudmi za moža in ženo bodisi v pisnih ali drugih listinah, da se medsebojno podpirata, skupno vzgajata otroke itd. (čl. 12.).

Toliko registrirani kolikor neregistrirani »zakoni« so torej po gornjem enakoveljavni, glavno je le, da so dokazani. Pri tem je treba naglasiti, da mora biti dokaz podan na način, kot zgoraj omenjeno (sodna ugotovitev). Potrdila, da se je ta ali oni par poročil po verskih predpisih, nimajo nobenega pravnega pomena, kakor izrecno določa čl. 1. družinskega zakonika. To pomeni, da taki dokumenti nimajo dokazne vrednosti za obstoj zakona, kakor jo ima neizbrisana registracija, pač pa so menda dopustni kot dokumenti pri uvedbi postopanja za sodno ugotovitev neregistriranih zakonov.

Zakonci imajo tudi sicer popolno gospodarsko svobodo, t. j. smejo delati vsa pravna opravila, ki so po postavah dovoljena. Pri tem pa je važno to, da nimajo pravne moči one pogodbe, s katerimi bi se premoženjske pravice enega ali drugega zakonca omejevale.

Sovjetski družinski zakonik ne pozna nobene določbe, iz katere bi izhajal za moža položaj načelnika družine in izključnega hranitelja žene. Določbe o vzdrževanju so marveč te-le: Zakonec — mož ali žena — ki je radi nesposobnosti za delo potreben, ima pravico do vzdrževanja od drugega zakonca, torej n. pr. bolni mož ali bolna žena, ta poslednja posebno v zadnjih mesecih nosečnosti in nekoliko tednov po po-

rodu itd. Enako ima pravico do vzdrževanja zakonec tudi ob času svoje brezposelnosti.

S »prenehanjem zakona« ne preneha takoj pravica do vzdrževanja. Zakonec, ki je potreben (ki je bolan ali brezposeln), lahko marveč terja od drugega zakonca — in to velja enako za oba spola — vzdrževalnino do onega časa, ko se njegov položaj popravi, t. j. dokler ne ozdravi ali dobi zopet delo. Vendar pa določa postava, da ta pravica zakoncev traja le za dobo enega leta od datuma prenehanja zakona. Če potrebni zakonec išče svojo pravico potom sodišča, mu sme to prisoditi vzdrževalnino (alimente) le za dobo šestih mesecev. Rok pol leta velja torej kot povprečna doba, v kateri si zakonca po prenehanju zakona lahko preskrbita življenjska sredstva na svojo roko. Če se potrebnemu to še ne posreči, more v tem slučaju seveda ponovno tožiti prejšnjega življenjskega druga za vzdrževalnino za nadaljnjih šest mesecev, kajti, kot smo rekli, njegova pravica velja za dobo enega leta. Po preteku tega roka pa prenehajo popolnoma vse premoženjske pravice in dolžnosti med bivšimi zakonci.

Vse te določbe veljajo toliko glede registriranih kolikor tudi glede neregistriranih zakonov. Ti poslednji pa se morajo, kot vemo, najprej dokazati potom sodne ugotovitve, kakor je bilo zgoraj povedano (čl. 16.).

(Konec prih.).

Opij in morfij.

J. P.

Mak, iz katerega dobivamo opij, je bil že v starem veku poznan po svojih zdravilnih svojstvih in njegov cvet je bil nekaj simbol spanja in pozabljenja. Opij ni nič drugega nego strjeni sok, ki se pridobiva iz posebne vrste maku na ta način, da se še ne popolnoma dozorel sadež omenjene rastline zareže na več mestih. Iz teh ran se odceja ona gosta tekočina, ki jo nazivamo opij. Dežele, ki proizvajajo opij, so: Mala Azija, Perzija, Egipt, Indija in Kitajska. Trgovina z opijem je dokaj dobičkonosen posel, kar so izprevideli predvsem premeteni Angleži. Znano je namreč, da je bil ravno opij kriv vojne med Angleži in Kitajci, in prvimi je uspelo pridobiti na ta

način njihovi trgovini z opijem prost vohod v dežele «Nebeškega carstva» (Kitajske). Razpolagali so z opijem po svoji mili volji, kar je imelo za posledico, da se je njega zloraba v opojne namene na daljnem vzhodu sila razpasla. V Evropi se nahajajo večji nasadi mahu, iz katerih se pridobiva opij edinole v Južni Srbiji.

Opij, še v večji meri pa morfij, ki se iz istega pridobiva, je v stanu že v malih količinah omiliti, oziroma popolnoma odpraviti bolečinske občutke nazrazličnejšega izvora in znižati v občutni meri splošno občutljivost in napetost našega živčevja, obenem pa povzročiti neke vrste otopelost za vse one življenske procese, ki so odvisni od naše volje. Ko je enkrat izginil vzrok večne nemirnosti in bolečine, zapade tak človek v naročje mirnemu spanju. Kake neprecenljive vrednosti sta ravno opij in morfij, vidimo to pri bolnikih, ki trpe radi te ali one bolezni neznosne bolečine in jim samo pod kožo vbrizgan morfij more privarbiti toliko zaželeni sen. Sicer se uporaba omenjenih zdravilnih sredstev ne omejuje samo v zgoraj navedenih slučajih, ampak prihaja njihova raba v poštev tudi pri drugih obolenjih, posebno v črevesnih, vendar ostaneta morfij in opij v zdravilstvu na prvem mestu kot eminentna opojna sredstva, edina, ki v danih slučajih moreta omiliti bolniku bolečine.

Slaba stran morfija in opija obstoja v tem, da se človek kaj hitro privadi njunim opojem in da mu je ne samo težko, nego večkrat celo nemogoče ubraniti se jih. Nevarnost tiči ravno v tem, da človek kaj hitro in lahko postane morfinist, to je, da mu ostane tudi po prestani bolezni morfij nekaka dnevna potreba, ki se je ne more na noben način rešiti. Opij in morfij sta v tem oziru slična tobaku. Strasten kadilec se le s težko in z naporom vse svoje volje odreče nikotinu. Znan je slučaj, ko se je neki tak strasten kadilec obesil samo radi tega, ker ni mogel dobiti utešitve za svojo kadilsko strast. Pri opiju in morfiju pa je ta strast le še večja. Človek s trdno voljo se reši tobaka, čeprav ni to ravno tako lahko, medtem ko doseže tisti, ki je vdan opiju ali morfiju, le v prav izjemnih slučajih z lastnim hotenjem zmagajo nad njima. Morfinizem je včasih neizbežen, poseb-

no pri onih ljudeh, ki jih muči dolgotrajna in morda še celo neozdravljiva bolezen, spremljana z bolečinami, katerim sta lahko kos edinole omenjeni opojni sredstvi.

Zloraba opija kot opojnega sredstva je bila že zdavnaj udomačena pri nekaterih orijentalških narodih. Z njim se še danes usnivajo v opojnost prijetnega sna in postajajo na ta način žrtve kroničnega zastrupljenja, ki je znano pod imenom mekonizem. Najbolj razširjeni način zlorabe tega rastlinskega soka je njegovo kajenje. Zgnječena kepica opija se postavi v nalašč za to napravljeno pipico, se prižge in kadilcu je le parkrat potegniti opijev dim vase, pa ustreže svoji strasti. Ta način uporabe opija v opojne namene ni samo razširjen med azijskimi narodi, v prvi vrsti med Kitajci, nego se je prenesel tudi v Evropo in v Ameriko. London, posebno pa New-York in San Francisco kar mrgolijo takih beznic, kjer najdejo kadilci opija svoj paradiz. V Perziji pa najdemo takozvane jedce opija, ker tistih, ki iščejo prijetne omame tega strupa potom kajenja, nič kaj ne čislajo. V evropskih deželah je zloraba morfija v opojne namene izpodrinila opij. Morfij namreč, ki se vbrizga pod kožo, povzroči v človeku v dokaj krajšem času iste učinke, ki so lastni opiju.

Človek, ki je vdan opiju ali morfiju, se, dokler deluje strup v njem, počuti srečnega in zadovoljnega, radi česar pozabi na vse brige in skrbi vsakdanjega življenja. V začetku je tak človek vesel, oči se mu svetijo neskajljene sreče, prijetna toplina se mu razlije po vsem telesu, preteklost in bodočnost se mu kažeta v rožnatih barvah, pomešane s prelestnimi sanjami, prelepimi, da bi se mogle kdaj uresničiti. Pojavi se zaspanost, obraz pobledi in človek končno zapade globokemu spanju, ki traja 4 do 6 ur, kar je odvisno pač od tega, kolika je bila količina pojedene ali pokajene opija, oziroma vbrizganega morfija. Prebujenju iz omame sledi občutek splošne pobitosti in onemoglosti. Preveč velika je pač razlika med realnim življenjem in tistim, ki so mu ga pričarale sanje pod vplivom opija, oziroma morfija.

Za začetnike zadostujejo že male količine opija, oziroma morfija, da povzročijo zaželeno stanje opojnosti in pozabljenja,

toda ker postaneta omenjena strupa za takega človeka sčasoma že navada in vsakdanja potreba, se doza od časa do časa veča. Vsakdanja zloraba opija se očituje v kroničnem zastrupljanju, ki je največje zlo «Nebeškega carstva» in drugih azijskih narodov. Mekoniste in morfiniste lahko primerjamo z živim mrtvecem. So to še neke sence ljudi, blede, s trudnim izrazom lica, mrtvim in brezbržnim pogledom, ljudje, ki jim vse drugo nič ni mar, ki živijo samo svoji strasti in ne zahtevajo od življenja ničesar drugega negoli to, da lahko nemoteno ugodijo svoji razdirajoči strasti. Tak človek postane popolnoma brezkoristen za človeško družbo, on živi samo strupu, ki mu je popolnoma vdan, nezmožen je prijeti za kako količkaj komplicirano delo in se poglobiti vanje.

Takega kroničnega morfinista v večini

slučaje vzame kaka bolezen, ki se ga tem bolj prime in drži, kajti njegovo telo je že itak vsled neprestanega uživanja strupa docela izmozgano in ni v stanu upreti se uspešno proti napadom bolezni. Računati na to, da bo tak star kadilec opija ali morfinist dal slovo svoji strasti s pomočjo svoje lastne volje, je popolnoma brezuspešno. Za take ljudi obstoja rešitev edinole v tem, da se podajo v kak sanatorij, kjer se jim količina opija oziroma morfija, na katero so dnevno navezani, polagoma a stalno odjemlje in se jim obenem krepijo njih duševne zmožnosti, kajti večkrat je že nastopila hipna smrt pri takem človeku, kateremu je bil mahoma odvzet strup, na katerega je bilo njegovo telo navajeno.

Markanton De Dominis (Gospodnetić) in razlaga mavrice.

Lavo Čermelj. (Nadaljevanje.)

Sprejem, ki ga je priredil Split svojemu novemu cerkvenemu pastirju, je bil sijajen. In Gospodnetić se je izkazal tudi vrednega tega sprejema, kajti kot škof je bil res na svojem mestu. Hotel je biti duhovnikom sam najboljši zgled, radi tega je, kakor piše Ljubič, «svađdano materinskim mliekom lomio božji kruh narodu, koj se hrpimice sakupljao u stolnu crkvu sv. Dujma, da ga čuje.» Pobrigal se je predvsem za duhovniški naraščaj, odprl dijakom svojo škofijsko palačo, jih sam poučeval v matematiki, logiki in bogoslovju. Posebno pa se je izkazal l. 1607., ko je izbruhnila v Splitu strašna kuga in so posvetne oblasti lahko rečemo odpovedale svojim dolžnostim.

Toda tudi njegovo pastirovanje v Splitu je bilo le večer boj. Bil je skoro v stalnem prepiru s svojim kapitljem, ki si je bolj ali manj upravičeno prisvajal marsikatero pravico, zlasti pravico imenovanja kanonikov.

Radi prijaznosti, ki so mu jo izkazovali splitski plemiči, ki so še vedno sanjali o zopetnem zavzetju Kliša, so ga skušali njegovi nasprotniki očrniti pri beneški vladi, češ da se združuje z Rimom in Španci proti republikli, in kot dokaz jim je služilo, da je Dominis šel na roko pri izplačilu 3000 škudov, ki jih je cesar Rudolf naka-

Slap Peričnik po zimi

zal po papežu hčerki pred Klišom padlega junaka Albertića.

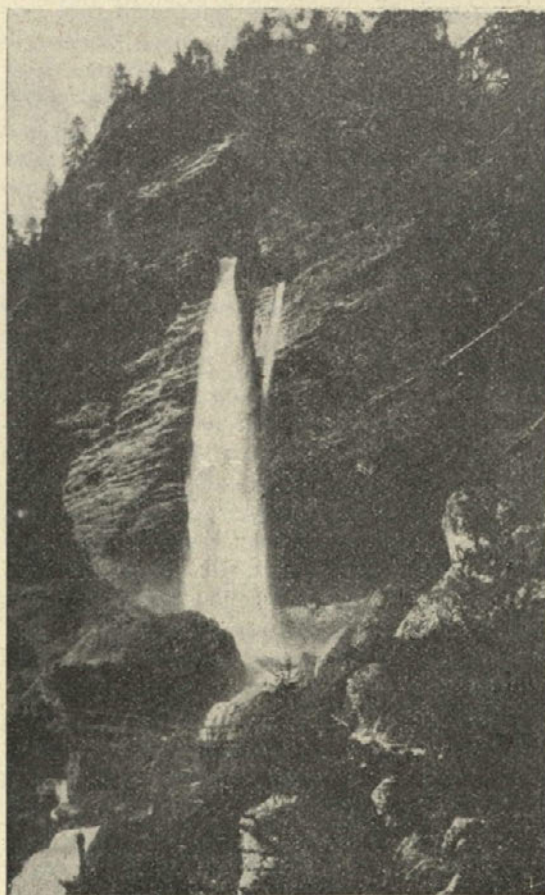
Enako je vzbudilo v Benetkah nezaupnost njegovo prizadevanje, da bi vzpostavil prejšnjo moč in obseg splitske nadškofije. Napeti je moral vse strune, da je prepričal beneško vladu, da ne skriva za tem nobenega drugega namena. Benečanom je pač bilo silno neprijetno, da bi se Turkom zamerili, ki so bili tedaj gospodarji tozadevnega ozemlja.

Najtežje pa je bilo Gospodnetiću plačevati krivični tribut Andreucciju. Izgovarjal se je s tem, da je del njegove škofije pod turško oblastjo in da od tega ne prejema dohodkov, in se je skušal tudi z zvižjačo odtegniti svoji dolžnosti. Toda še bolj prekanjen je bil njegov nasprotnik, ki mu je prekrizal načrte. Posebno ostro pa je postalo njuno razmerje, ko je l. 1603. bil Andreucci imenovan za trogirskega škofa ter je bil tako neposredno podrejen splitskemu nadškofu Gospodnetiću. Andreucci je dal po beneškem knezu Marínu Bondumieru v Splitu zarubiti premoženje svojega cerkvenega predstojnika Dominisa. Le-ta hudo razjarjen, da je posvetna oblast posegla v cerkvene zadeve, je izobčil (ekskomuniciral) Bondumiera. Toda Rim je bil v tem sporu Dominisu docela nasproten. Po nasvetu beneške republike se je sicer Gospodnetić vdal, plačal tribut za dve leti in preklical Bondumierovo izobčenje, toda v svojem srcu je že gojil misel na maščevanje.

Na nasprotovanje Rima je naletel tudi v precej zapletenem prepiru z bračkim škofom Cedulinijem in ker je bil tudi dokaj častihlepen, je rastla v njem jeza, kateri je dal duška ob prvi priliki.

Po miru, ki je bil sklenjen l. 1601. v Lionu med Savojo in Francijo, so postali Španci pravi gospodje Italije, saj so imeli v svoji posesti Napelj in Lombardijo; in tudi papeški dvor v Rimu je bil po vsem, posebno pa po jezuitih, pod španskim vplivom. Edina resna nasprotnika na apeninskem polotoku jim je bila Beneška republika. Španci so delali na to, da bi s pomočjo Rima in Savoje podjarmili tudi Benetke, toda le-te so bile preveč izkušene in so se združile s Francijo proti preteči nevarnosti. Ponovno omenjeni kardinal Al-

dobrandini pa je znal vsako priliko uporabiti, da je podžigal sovraštvo med Rimom in Benetkami tudi za papeža Pavla V., ki je po malodnevem papeževanju Leva XI. sledil Klementu VIII. na papeški prestol. Predvsem so bili na dnevnem redu med Benetkami in Rimom posestni spori. Do razdora pa je prišlo, ko so Benetke izdale ukaz, da ne sme nihče brez dovoljenja zapustiti, darovati, prodati ali kakorkoli odstopiti cerkvi nepremičnine, in ko so spravile v zapor radi nekih obdolžitev dva duhovnika. Rim je zahteval preklic tega ukaza in oprostitev obeh duhovnikov. Ker so se Benetke obotavljale, je papež izročil beneški vladi po svojem poslaniku v obliki ultimata najprej eno pismo, in ko je bilo to nepovoljno sprejeto, še drugo pismo. Ker Benetke niso ugodile ne eni ne drugi zahtevi, je papež 25. februarja 1606.

Slap Peričnik poleti

izobčil beneško republiko ter obenem grozil z interdiktom vse republike, ako se ne ukloni papeževi zahtevi. Ker je republika vztrajala na svojem stališču, je postal interdikt pravomočen. Po vsej republiki so bili s tem prepovedani javni cerkveni obredi, predvsem podelitev sakramentov. Prepoved je naravno veljala tudi za Dalmacijo, v kolikor je bila pod beneškim gospodstvom. V resnici pa se ni tukaj skoro nihče brigal za papežovo prepoved. Sicer pa je tudi sam papež (morda ravno spričo tega) dovolil dalmatinskim škofom vršiti cerkvene obrede, češ da je sicer nevarnost, da se združi prebivalstvo z rojaki druge veroizpovedi.

Med Benetkami in Rimom pa se je vnel hud papirnati boj. Gospodnetić je hitel v Benetke, da stavi republiki na razpolago svoje pero in svoje globoko znanje. In ravno njegov spis «dell'autorità legittima et potestà de principi temperali nel far leggi et governare lo stato suo, contro le vane pretenzioni della corte Romana», kjer je, kakor pravi že sam naslov, nastopil proti posvetni oblasti cerkve, je najboljši knjižni prispevek te bitke in je silno značilen za Gospodnetićevo razpoloženje napram Rimu. Dejstvo je, da je bil on edini škof, ki se je postavil javno na stran Serenissime proti Rimu. 17. aprila 1607. so se Benetke in Rim zopet pobotali, ko sta obe stranki nekoliko popustili. Papež sam je svečano obljubil, da ne bo nikdar niti najmanje preganjal onih, ki so stali na strani beneške republike in jo branili. Temu se je imel tudi Dominis zahvaliti, da je izšel iz viharja nekaznovan.

Toda na nebu so se prikazali hujši oblaki. Radi kuge, ki je razsajala v Splitu, ni bil Gospodnetić v stanu plačati Andreucci-ju tributa. Ta pa se je obrnil v zadevi zopet na Rim. In dasi je papež Pavel V. priznal plačilno nemožnost s strani Gospodnetića, mu je l. 1609. za kazen zabranil vstop v cerkev in leto pozneje mu je celo odtegnil upravo splitske nadškofije. Šele po posredovanju beneškega in oglejskega patrijarha sta se Gospodnetić in Andreucci pobotala in zadnji je ob tej priliki obljubil, da se bo pokoril v vsakem oziru svojemu predstojniku Gospodnetiću. Toda bile so to le prazne besede.

Kajti Andreucci je po svojem običaju zopet zapustil Trogir in se podal v Videm, za namestnika pa je imenoval nekega Petra Tomasića, proti kateremu pa se je ljudstvo pritožilo pri Andreucci-ju, ker da je bil posvečen v duhovnika, ko je bil še poročen z neko Trogirko. Radi tega je na poziv Trogirčanov Gospodnetić kot nadškof hotel rešiti to zadevo in imenoval mesto Tomasića drugega namestnika. V Rimu pa so razsodili, da je Tomasićev zakon razveljavljen in da pojde njegova bivša žena v samostan. Tomasić je ostal na svojem mestu. Ali že naslednje leto (1613.) je bil Gospodnetić zopet v boju z Andreucci-jem, takrat radi tega, ker je Andreucci po krivici izobčil nekega kanonika in nekaj drugih duhovnikov. Le-ti so se pritožili pri nadškofu Dominisu, ki je v primerni obliki zahteval pojasnila od Andreucci-ja. Ta pa mu je, izrabljajoč nenaklonjenost, ki jo je užival Gospodnetić v Rimu, odgovoril v zelo surovi poslanici, kjer naravnost zahteva od njega, naj odloži mesto, za katero ni sposoben. Spričo tega in drugih napadov proti njegovi osebi, je Gospodnetić izobčil Andreucci-ja. S tem pa je nastala v Trogiru popolna zmešnjava. Izbruhnili je pravcata meščanska vojna.

Gospodnetić je pohitel v Benetke, kjer je natančno obvestil o stvari tamošnjega papeškega poslanika in odkoder je obširno sporočil tudi v Rim. Zahtevali so od njega vse tozadevne spise, zadoščenja pa vsekakor ni mogel dobiti. Na tej poti, ki je bila zadnja pot, so Uskoki naskočili ladjo, na kateri se je vozil, in so ga docela oropali in pošteno ozmerjali.

Nemir v Trogiru pa je medtem le rastel in boj med Andreucci-jem in Gospodnetić-om se je le poostiril. Konec temu boju pa je napravil nenadoma De Dominis sam, ko se je odločil odložiti nadškofovsko mesto in oditi na Angleško.

(Konec v prih. številki.)

Samo lastna volja je resnično moja; po njej sem član umstvenega sveta in kraljestva svobode. Vest mi zaukazuje, kaj naj delam, volja me osposobi, da to izvedem. Nobena sila mi ne more tega zabraniti.

Fichte.

Letni časi in zdravje.

Trebušni tifus ali legarjeva mrzlica

Trebušni tifus je ena najbolj pogostih bolezni kužnega značaja, katero srečujemo v topli letni dobi.

Bistvo bolezni obstoja v tem, da nabreknejo mežgovne žleze, ki obdajajo spodnji del tenkega črevesa. V nadaljnjem razvoju bolezni se omenjene žleze v toliko povečajo in omehčajo, da počijo in se njih vsebina vsuje v dotični del črevesa, vsled česar nastane na tem mestu rana, ki rabi gotov čas, da se popolnoma zaceli. Vsled okužitve nastanejo tem večje ali manjše rane, s katerimi je posuta stena spodnjega dela tankega črevesa, obenem je pa ta kužna bolezen tudi splošnega značaja.

Povzročitelj trebušnega tifusa je istoimenski bacil, ki najde v človeku samem najbolj ugodna tla za svoj življenski obstanek in za svoje razmnoževanje. Živalim, čeprav lahko biva v njih, je kot dognano, neškodljiv. Dolgo pa ostane pri življenju v topli in nekoliko vlažni zemlji, kjer je vse polno živalskih in rastlinskih ostankov, ki mu služijo za hrano. Ravnotako najde bacil tifusa v človeških in živalskih izpadkih vse pogoje za svoje nadaljno bivanje. Na raznih živilih in pijačah, posebno v mleku ga najdemo povsem zdravega in sposobnega za okužitev. Tudi v vodi se imenovani bacil ohrani precej časa pri življenju, nekako 14 dni. Okuženje potom vode je marsikje tekom svetovne vojne igralo svojo precej žalostno vlogo. Marsikomu mora biti znano dejstvo, da se je za časa prošle vojne zastropila z bacili voda v vodnjakih, in lahko si mislimo, kakšne so bile posledice tega nečloveškega čina. V tekoči vodi bacil tifusa kmalu pogine, ne pa tako v stoječih vodah in kar prihaja v tem oziru najbolj v poštev v vodi v vodnjakih. Komaj leto dni je tega, odkar je v nekem kopališču obolelo za trebušnim tifusom kar 40 ljudi in to v razmeroma dokaj kratkem času. Pitna voda za goste omenjenega kopališča je imela namreč svoj izvor v nekem z bacili tifusa okuženem vodnjaku.

V obmorskih krajih in mestih treba vzeti še v obzir, da se najdejo bacili legarjeve mrzlice tudi v nekaterih morskih živalih, n. pr. v ostrigah in školjkah, ki živijo rade ob izlivu kanalov v morje, čeprav je ostriga, v katero so prodrli bacili tifusa, sama v stanu izbežiti se neljubih gostov, in to v dokaj kratkem času, vendar ne tako dovolj hitro, da bi človek zauživajoč iste ne mogel oboleti za legarjevo mrzlico.

Bacil trebušnega tifusa kaj kmalu pogine na solncu, na toplih in suhih tleh in istotako ne more prenesti temperature, pri kateri voda vre.

Oboli človek za legarjevo mrzlico ponajvečkrat na ta način, da skupaj s hrano uvaža v svoja pre-

bavila večje ali manjše število bacilov trebušnega legarja. Človek, ki je bolan na tifusu, izločuje istoimenske povzročitelje s svojim blatom, torej je tak bolnik nekako izhodišče, da obolè za to boleznijo tudi drugi ljudje, ki se nahajajo v tej okuženi okolici. — Vemo, da se s človeškimi iztrebki onesnaži na najraznovrstnejše načine pitna voda, posebno tam, kjer se nahaja stranišče v neposredni bližini kakega vodnjaka. Nadalje vemo, da muhe stikajo povsod, sedajo tako tudi na iztrebke na tifusu bolnega človeka in potem ni čuda, ako muha prenese bolezenske kali iz onesnaženega mesta na vse mogoče konce in kraje in tako tudi na hrano, katero potem zdrav človek zauživa. Gnojnica, v kateri se lahko nahajajo milijoni in milijoni povzročiteljev legarjeve mrzlice, služi vrtnarju za polivanje zelenjave. Na ta način okužena zelenjava prihaja na trg in s tem med ljudi, ki si niti ne sanjajo, kaj so neki vsega še kupili, razven radiča ali solate.

Pa ne samo bolan človek je vzrok, da obolijo za legarjevo mrzlico drugi ljudje, ampak ravnotako kot pri griži, najdemo med nami samimi ljudi, ki sicer niso nikoli болоvali za to boleznijo in tudi ne kažejo nikakih znakov tega obolenja, pri katerih pa najdemo v njihovem blatu vse polno bacilov trebušnega tifusa. Na čem neki sloni omenjeno dejstvo, dejstvo namreč, da ostane tak človek obvarovan za vse večne čase pred to boleznijo, čeprav hrani v sebi nebroj bolezenskih klic legarjeve mrzlice, do danes še ni razjasnjeno in dognano.

Legarjeva mrzlica je razširjena po celem svetu, posebno hudo še razsaja tam, kjer vlada velika obiljnost in kjer zdravstvene razmere niso ravno na višku vsestranskih potreb. Saj je znano dejstvo, da mesta, ki imajo izborna kanalizacija in ki so preskrbljena z dobro pitno vodo, so veliko manj prizadeta od te bolezni od onih mest in trgov, kjer je še vse po «staremu». Trebušni tifus ni kužna bolezen, ki bi razsajala ves čas leta z enako divjostjo in različenostjo. Ona ljubi poletno in zgodnjo jesensko dobo. Avgust, september in oktober, to so oni meseci, v katerih je opaziti prave epidemije trebušnega tifusa. Sicer legarjeva mrzlica nikdar popolnoma ne izgine in je najti posamezne slučaje tega obolenja tudi v ostalih mesecih leta, vendar je razlika med temi in onimi omenjenimi velika in očitna. Posebno mrzla letna doba je kruta nasprotnica trebušnega tifusa, in statistika Trsta nam kaže, da v tem mestu tekom 26 let ni bilo nikdar najti pravih epidemij legarjeve mrzlice v zimski dobi.

V čem obstoje pravzaprav vzroki za te pojave, ni še prav nič pojasnjeno, še manj pa gotovo. Mogoče, da v tem oziru igra želodec in njegovi sokovi dokaj važno vlogo, in prišlo bi kot pri griži v poštev dejstvo, da ravno ob vročih dneh človek

najprej pokvari svoj želodec; tako da se ta organ ne more ubraniti, oziroma omiliti strupenost bacilov trebušnega legarja. Razen tega je ugotovljeno, da je odpornost našega telesa različna v različnih letnih dobah.

Dokaj verjetna pa je razlaga za nastop raznih epidemij trebušnega tifusa v tem, da je sadje v poletnem času in v zgodnji jeseni več ali manj pri vsaki družini dnevno na mizi, in da je ravno ono, ne samo včasih po svoji pokvarjenosti v stanu povzročiti lahka obolenja prebavil, ampak je samo večkrat toliko onesnaženo z bacili legarjeve mrzlice in vsled tega v stanu povzročiti okužitev.

(Dalje prihodnjic).

Piše dr. Josip Potrata.

Naše slike.

Paolo Veronese

Prav za prav se je imenoval Paolo Caliari, rekli pa so mu «il Veronese», ker se je rodil v Veroni 1528., in s tem imenom se nam je ohranil v umetnostni zgodovini. To je tedaj že tretja velika obletnica, ki jo letos praznuje likovna umetnost. Sicer se štiristoletnica njegovega rojstva ni praznovala z onimi svečanostmi, s katerimi sta se praznovali obletnici Dürerja in Goye, kljub temu pa je Veronese dokaj izrazita osebnost italijanskega visokorenesančnega slikarstva. Kaj je sploh renesančno slikarstvo, bom mogoče obdelal ob priliki sistematično, to pot bo mogoče zadostovalo, da so v tem razdobju prišli slikarji do takšne tehnične popolnosti, spriči katere jim je bilo mogoče doseči v posnemanju narave čim večjo verodostojnost in resničnost. Tako se Leonardo in Dürer trudita, da bi vzakoniła takozvana «nebeška razmerja», to se pravi, da bi doznala ona tajna, vzvišena pravila, po katerih je zgrajeno človeško telo. Da bi našla matematično formulo, po kateri bi si lahko vsak človek zgradil poljubno človeško postavlo, se jima sicer ni posrečilo, vendar je njiju študij dovedel do popolnega razmaha slikarske tehnike. Tudi se je v tem razdobju dognal zakon perspektive, ki je slikarju omogočal popolno obvladanje prostora. Kar se tiče duševne vsebine, pa se je renesančni človek enkrat za vselej otrešal srednjeveške mračnosti in pričel graditi novo človeško kulturo po vzgledu starogrške. Seveda je moralo to svobodno mišljenje dovesti do skrajnega pomehkuženja, kar je bilo vzrok kulturnega preokreta, ki je sledil: luteranstvo v verskem mišljenju, barok v umetnostnem idealu. Veronese stopa v razvojnost te družbe baš v tem času: ko je slikarska prostorninska tehnika na višku in ko je splošno svobodno mišljenje dovedlo tudi do verskega svobodnega mišljenja. Pri tem ni potreba, da si človek zapomni letnice Veronesejeve razvojnosti, ampak zadostuje, da si ogleda že dela kot taka. Rojen v Veroni pride v Benetke leta 1555., ko so te ravno na višku svojega bogastva in razkošja. Trgovina je v razcvitu. Beneški lev je zasadel svoje krepčje v najbolj oddaljene dežele. Beneški prapor je vzplapolal na najbolj oddaljenih morjih. Odkritje Amerike se bo občutilo šele pozneje, za sedaj se Benetke še bohotijo v oholi samozavesti.

Veronese se vsega tega sijaja opije in v njegovih slikah se zrcali brezskrbnost bogatega mesta. Poleg tega je beneško slikarstvo na višku in Veronese si osvoji tudi onega njenega barvnega sladostrastja, ki mu bo dal svojega osebnega podstavka veliki Tiziano.

Evo vam čemu to bogastvo in to razkošje v «ženitovanju v Kani». Saj to ni ona skromna večerja, pri kateri je celo vina zmanjkalo, da je moral Kristus vodo izpremeniti v rujno kapljico. Saj to je bogata pojedina beneškega mogotca, ki prireja slavje svoji madoni na čast. Da nimata Kristus in Mati božja, ki sedita v ospredju čelnege omizja, soja na glavi, bi izgledala, kakor tudi apostoli na njiju strani, kot čisto rafinirani dvorjaniki, ki se nimajo sramovati odličnih gostov. Da pa so drugi gosti res odlični, zadostuje, da se omenijo oni, ki sedijo pri levem omizju, ki so se povabili, ne da bi se ustrašili zgodovinske neresničnosti: angleška kraljica in Vittoria Colonna, Franc I. in Karol V., Aretino in Turek Soliman, vsi bratsko zbrani, četudi bi se v življenju najraje raztrgali. Sploh je ta večerja nekam anahronistična in izvenčasovna, bodisi po oblekah, bodisi po stavbi, bodisi po osebah. Med godci so upodobljeni najslovitější slikarji one dobe; Tintoretto, Bassano, Tiziano in celo Veronese sam je naslikan v ospredju na desni pred Materjo božjo, kako svira obrnjen proti občinstvu na veliko violo. Ako bi hotel človek natančno popisati celo sliko, bi mu ne zadostovalo prostora nikoli, saj so se ljudje spravili celo na stebre in na streho, da gledajo to božje čudo.

S tem je v bistvu že označena osnova Veronesejevega hotenja. Isto razkošje prevladuje tudi v drugih njegovih slikah, ki kažejo kot bi se hotel Veronese preizkusiti v oblikovanju množtev v prostoru in v razkošju. Vendar je bilo Veronesejevo pojmovanje najosnovnejših dogodkov Sv. Pisma preveč svobodnomiselno in lahko rečemo tudi smelo, da bi moglo iti ostro oko visokega cerkvenega sodišča mimo njih. In Veronese se je moral zagovarjati pred inkvizicijo. Vzrok tega sodnega postopanja je bilo pravzaprav celokupno Veronesejevo snovanje, povod pa je bila ona velika slika, ki visi v Benetkah in ki nosi ime «Pojedina v hiši Levijev». Tudi v tej sliki je Veronese svojevoljno potvoril preprostost Kristusovega življenja, zato, da se je zamogel spustiti v oblikovanje ogromne kompozicije. Tenkočutnim sodnikom ni moglo iti v glavo, kako je Veronese mogel na tak način predružitati zgodovinsko resničnost, posebno pa se jim je zdelo bogoskrupno, da je Veronese narisal na sliko služabnika, ki mu kri iz nosa teče, kar se jim je zdelo, da se Veronese hoče norčevati iz sv. sakramentov. Zapišnik te sodne razprave je ohranjen, zato bo zanimivo vedeti, kako se je pred takimi nevarnimi sodniki branil in zagovarjal. Na vprašanje, čemu je naslikal služabnika, ki mu teče kri iz nosa, zakaj je narisal vojake z nemškimi orožjem in zakaj norčka s papigo, odgovori Veronese čisto odkritosrčno: «Mi slikarji si dovoljujemo svoboščine, ki si jih dovoljujejo pesniki in pa norci.» A sodniki se ne pustijo strahovati in silijo v njega, češ, ali ne zna, da se na Nemškem širi kriva vera, ki se takih slik poslužuje, da smeši najsvetejše bistve.

nosti katoliške cerkve. Veronese se zagovarja, kakor le more in zna, a končno ga visoki dvor vendarle obsodi, da mora tekom treh mesecev delo popraviti.

Paolo Veronese je umrl v Benetkah 19. aprila 1588.

Fran Stiplovšek: Tihožitje.

Tihožitje je naslov ali podnaslov vsake take slike, ki predstavlja kos brezživljenske narave: cvetlice, sadje, posodo, jedila, i. t. d. Tovrstno slikanje je nastalo v dobi naturalističnega slikanja in je zadobilo svoj razmah, če že ne početek, v slovitem holandskem slikarstvu XVII. stoletja. Slikar je smatral pri tem kot svojo glavno nalogo, da zajame le zunanjo obliko in sijaj slikanega objekta, ne da bi se pri tem bavil z notranjo, duševno vsebino slike. Slika je morala tedaj zadoščati predvsem zahtevam očesa in nikakor ne duše. V dobi naturalističnega slikanja, ko je slikar stremel za čim večjo verodostojnostjo in verjetnostjo naslikane zamisli, je bilo tihožitje predvsem globoka tehnična študija, ki je temeljila na virtuoznosti.

Tihožitje se je v glavnem kot tako ohranilo do današnjih dni. Oblika in tehnika se je sicer znatno izpremenila, a tihožitje je kljub temu ostalo izpričevalo virtuoznosti in tehnične spretnosti tozadavnega slikarja. Razumljivo, da ni ta način slikanja več v nikakem skladu s težnjami sodobnega umetnostnega stremjenja, vendar je danes tihožitje dokaj posplošeno in v pomanjkanju širokih kompozicij je to menda še edina panoga modernega slikarstva, kjer pride v poštev splošno oblikovanje raznovrstnih objektov.

Pri F. Stiplovšku vidimo, da ima »Tihožitje« polg očitnega značaja študije tudi dokaj miselne vsebine, kar je v očitem nasprotju z osnovnimi zakoni tihožitja. Poleg narave v loncu cvetja in razuma v nižje ležeči knjiži se bohoti mogočno v ospredju surova lobanja, kot nekak memento minljivosti življenja.

Gustave Courbet

ne uživa v domovini še onega slovesa, ki bi ga moral, spričo svoje umetnosti, uživati. Ni nikogar sicer, ki bi dvomil o njegovi umetniški kakovosti, saj ga francoska umetnostna zgodovina šteje med svoje najboljše slikarje preteklega stoletja, vendar je spomin njegovega zasebnega življenja med francoskim narodom še tako svež, da bo potreba še precej truda in dobre volje, preden bo mogoče odpraviti vse neumetnostne vidike, ki ovirajo svobodno presojanje in popolno priznanje njegovih umetniških vrednot. Zaradi tega se praznuje letos petdesetletnica njegove smrti na francoskem precej hladno, čeravno skušajo merodajni krogi izbrati baš to priliko, da izgledajo ovire, ki jih je povzročilo Courbetovo nemirno življenje, tako zasebno kakor politično in da odpravijo oni odpor, na katerega je bilo med ljudstvom naletelo njegovo rezko in odvrtno umetnostno pojmovanje.

Courbet je stopil v svojo umetniško dozorelost, ko se je pričel romantični svet rušiti. Kakor vsaka mlajša generacija napram starejši, se je tudi Courbet s silo upiral staremu umetnostnemu poj-

movanju, ki ga je s silo doslednosti vlekel za seboj. V tej nevarnosti, da podleže vplivu rušечеčega se romanticizma, ki je opajal s svojo sladko sanjavostjo, se je oprijel skrajnih sredstev. Z brutalno potezo je pričel slikati odvrtno in nemoralne zamisli, pri katerih se je posluževal modelov dvomljivega izvora. Ženske ni videl več kot vzor lepote, ampak kot sredstvo osladnih in perversnih čustev. Seveda je moral tako pojmovanje najnežnejših človeških čustev naleteti na hud odpor, ki se še danes ni popolnoma polegel. Četudi so ce v poznejših časih slikarji posluževali še mnogo bolj odvratnih zamisli, vendar je bil le Courbet tisti, ki jo je za take novotarije izkupil.

Courbet je realist. Naravo slika, kakršna je v resnici brez rožnatega soja. Vzornik mu je Goya in njegov španski naturalizem, vendar je Courbetova podlaga v temeljitem študiju klasicizma. Ko se po zloglasnih, že omenjenih aktih osamosvoji in postane popolen gospodar svojih izraznih sredstev, se mu ni treba več bati tujih vplivov, zato se spusti na mnogo bolj umerjene pokrajine in živali, ki očitujejo njegovo klasicistično podlago. S te strani nam ga predstavlja »Vol«, katerega objavljamo v tej številki in ki nam nudi dovolj jasno sliko Courbetove slikarske tehnike.

Gustave Courbet se je rodil 10. junija 1819. v Ornanu pri Besançonu. Študiral je prvotno pravo, pozneje pa se je popolnoma posvetil slikarstvu. Učitelji so mu bili Hesse in Steuben. Po prepričanju je bil republikanec in kot tak se je udeležil komunskih izgrediv 1. 1871., zaradi katerih je prišel pred sodišče in bil obsojen na ječo. Kazni je ubežal v Švico, kjer je umrl 31. decembra 1877.

Zorko Lah: Načrt pristajališča vodnih letal.

Moderna umetnost v arhitekturi je dejstvo, s katerim je treba računati. Mogoče se bo dalo še veliko razpravljati o sodobnih umetnostnih teorijah v slikarstvu in kiparstvu, kjer se bodo morale nove estetične vrednote še delj časa boriti, presnavljati in pretvarjati, preden se bodo zamogle izkristalizirati v novo umetnost. A v arhitekturi si je moderna umetnost priborila že pravico obstoja, da ji ne preostaja sedaj drugega, kot da se razvija po poti, ki ji je že odprta. K temu uspehu ni pripomoglo toliko umetnostno teoretiziranje kakor baš praktične potrebe novih gradbenih elementov. Z nastopom železo-betona, se je izpremenil tudi način gradnje in kot neposredna posledice tega so se pričele uveljavljati nove estetične oblike, ki so temu gradbenemu elementu svojstvene. Dekorativni element, kot posebno sredstvo arhitektonskega učinka, je popolnoma odpravljen. Stavba mora biti učinkujoča v svoji celoti in potrebna živahnost, gibčnost ali dinamičnost je dosežena s svojevrstno razporedbo prostorov in oknstruktivnih mas. Isto je, kar se tiče duševne vsebine nove umetnosti. Moderna umetnost skuša biti v vsem zrcalo naše dobe, katere osnovna poteza je element hitrosti. Hitrost pa ne dopušča stranpoti, kakor tudi ne dopušča zamujanja časa z manj važnimi stvarmi. Vse mora biti zajeto s široko in ravno potezo, ki naj objema vse, kar je bistveno potrebno. Moderna arhitektura, ki ji tudi pravijo racionalna arhitektura, ima za svoj glavni namen utilitarnost,

to se pravi udobnost in cenenost obenem, zato se razporedba prostorov omejuje na najenostavnejši način, ki naj omogoča navadnemu zemljanu dostojno in udobno življenje.

Pri novih zunanjih oblikah moderne arhitekture pa so imele glavno besedo take stavbe, ki jih v prejšnjih dobah ni bilo. Vsaka umetnostna doba ima svoje značilnosti, svoje posebne potrebe, ki usmerjajo estetična pravila tozadevne dobe. Gotika je imela svoje mistične katedrale, renesansa svoje ohole palače, barok jezuitske cerkve, rokoko razkošne vrtove, moderna doba pa ima ogromne tovarne in razna moderna prometna sredstva. Bilo bi tedaj nezmislno, ako bi se hoteli posluževati arhitekti pri kaki tovarni recimo renesančnih arhitektonskih elementov. Ravno tako je kaka hidroavionska postaja produkt nove dobe, katerega starejši estetičarji niso mogli nikakor predvidevati.

Zorko Lah, ki se nam predstavlja topot prvič z enim takim »Načrtom pristajališča vodnih letal«, je dovršil pred kakim letom ljubljansko Tehnično srednjo šolo v gradbenem oddelku. Šola je že dobro znana, ker nam je dala lepo vrsto napredno mislečih gradbenikov. V tem oziru nas lahko prepriča tudi načrt, ki ga mi objavljamo. Popis načrta prepuščam Lahu samemu:

Vsaka potniška postaja bodisi železniška, bodisi pomorska ali letalska ima v glavnem ene in iste bistvene zahteve: čakalnico za potnike, urade za izdajanje listkov in informacij, prometne urade. Če je postaja izhodiščna, bo imela tudi lopo za shrambo prometnega sredstva (izjemo tvorijo le pomorske postaje). K tem glavnim zahtevam se priključujejo po potrebi še: restavracija, chramba za prtljago, prostori za prometno, rediteljsko in carinsko osobje, itd.

Naša postaja odgovarja najprej splošnim in potem stranskim zahtevam, ki jih stavi promet z letali.

Rebrasta železobetonska plošča, ki sloni na železobetonskih pilonih, sega v morje v obliki pomola, na katerega koncu se dviga postaja. Vsa njena struktura nam priča, da je stavba nastala iz elementarnih potreb, ki jih stavlja promet po morju in po zraku. Iz tega tudi ona razgibanost, ki spominja na parnik.

Spodnji prostori obsegajo prometni urad, sobo za prometno osobje, čakalnico in pritikline. V dvignjenem, polukrožnem delu pa se nahajajo: restavracija-bar z obširnim balkonom krog in krog, stanovanje oskrbnika-čuvaja in brezžična postaja. Na stolpu nahajamo svetilnik, ki naj vodi letala v nočnih urah.

V prvo nadstropje in na vrhno teraso pridemo ali po stopnicah ali pa z dvigalom, znanim pod imenom »paternošter«, ki omogoča reden, hiter in nepretrgan promet med poedinimi nadstropji. Dvigalo nahajamo v prostoru, ki je razvidno na sliki z visokim oknom, ki se dviga na levi preko celega vzvišenega poslopja.

Koncem pada pomol stopničasto v morje. Prehod na letala se vrši s pomočjo premostljivega mostiča.

Swota gladkih ploskev, mas, črt in barv nastalih iz gole konstruktivne potrebe se družijo v izrazito karakterno skupino železobetona, opeke,

stekla in železa, ki tvorijo bistvo stavnega materiala v arhitekturi naše dobe.

— h š. —

Brstje.

Henrik H. Vaš kupček rokopisov smo pregledali. Najmanj nam ugaja tisto, kar je priteklo pripovednega naravnost iz Vas. O priliki bomo uporabili obe pravljici, povedati pa moramo, da nam jih je treba še enkrat prepisati, če jih hočemo uporabiti. Jezikovno niste napredovali. Dve pesmi, »Jesenska« in »Večerno razpoloženje«, bomo ohranili za kako priliko; zdi se nam pa, da ste nam bili drugo pesem že enkrat poslali. »Hlevar Dreja« je sentimentalna črtica z vsebino nekakega hlapca Jerneja, ki se na tak in na tako kratek način, kot ste to poizkusili Vi, sploh ne da obdelati. Sicer pa — kdo naj se po Cankarju še loti tega problema? »Krivda deklet« ima sicer par dobrih mest, v celoti pa je črtica banalna. Iz snovi, kot ste jo razporedili Vi, bi niti več pisatelj ne mogel kaj dobrega napisati. Tudi Vaše filozofiranje mi ne ugaja. Kaj res mislite, da je ljubezen čistih in ljubezen tistih, ki iščejo samo telesnega užitka, eno in isto? Ljubezen je vselej čista, med njeno duševnostjo in telesnostjo ni meje, sicer ne zasluži imena ljubezen. Zdi se nam, da za take probleme še niste dorastli. Pišite še, a učite se tudi obenem, pilite svoje stvari in prepisujte jih. Vsaka nova stvar mora biti boljša od prejšnje, sicer je za nič!

Gospa Kandida. Vaša črtica je dobro pisana, le proti koncu nekoliko razvlečena. Možno je, da jo ob priliki priobčimo. Le to — čemu hodimo po motive na jug, po junake na jug, ko kipi življenje okrog nas?

Julče Gorjan. Poslali ste nam dve črtici. Prva je sentimentalna: pijanec pretepa svojo ženo in ji izsiljuje denar. Življenje je treba zgrabiti na široko in na globoko, ne na tak način, kot ste ga zgrabili Vi! Podobnih črtic smo brali že toliko, da se nam vrti od njih. Tudi humoreska ni dobra. Humor je težka zadeva in je najmanj poklicanih, ki bi mu znali z uspehom služiti. Stavki kot: »Vladimir Andrejič je pel tako otožno ko vol, ki ga ženejo v mesnico...« itd., ne razodevajo niti humorja, niti pisateljskega talenta. Pošljite nam še kaj!

Slavko Prijatelj. Ne pošiljajte nam tako obširnih rokopisov, ki jih ne moremo sprejeti, četudi bi bili dobri. Tudi sodbe o njih ne moremo izreči, če nimamo celotnega dela pred seboj. Pišite raje krajše stvari, ali pa nam pošljite kako delo v celoti, da ga preberemo in vam povemo svoje odkrito mnenje. Kako naj Vam vrnemo poslane rokopise?

Iz Pavletove mladosti. Prejeli. Pregledali bomo rokopis še enkrat in vam sporočili, kako je z njim.

Književni drobiž.

Ravnokar so izšle že dokaj nestrpno pričakovane KRESNICE za leto 1928. Književna družina »Luč«, ki si je znala tekom svojega kratkega obstoja pridobiti že splošno priznanje, bodisi v izberu objavljenih del, bodisi v okusnosti zunanje opreme, je tudi topot dokazala, da je njen glavni

namen nuditi našemu ljudstvu zabavno in poučno čtivo v čim cenejši izdaji. Knjige, ki jih tudi letos dobijo naročniki za malenkostno ceno 4 lir, so sledeče:

1. **Zbornik III.** Uredil dr. L. Čermelj. — Vsebuje:

Josip Jurca: Parlamentarna preuredba. Ferdo Kleinmayr: Ljudsko šolstvo Tržaške okolice v svojih početkih (do 1868.) France Bevč: Periodne publikacije. Ivan Vouk: Slovensko gledališče na Tržaškem. D. L.: Jedan popis pučanstva godine 1645. u općinama Barbanu i Raklju u Južnoj Istri. L. Č.: Dodatek k razpravi «Politično-upravna razdelitev Jul. Krajine» za dobo do 30. junija 1928.

2. France Bevč: Vihar. Ribiška zgodba iz preteklosti, v kateri opisuje pisatelj življenje naših ribičev na devinski obali.

3. Karel Mat. Čapek-Chod: Hojka-Nedonošen. Dvoje zanimivih povesti, ki jih je iz češčine prevedel znani pisatelj Slavko Slavec. S. Slavec je prevoda pospremil tudi s kratkim življenjepisem slovitega češkega pisatelja Čapeka.

O knjigah bomo še podrobneje izpregovorili v eni izmed naslednjih števil. Knjige so v svoji preprostosti okusno in vzorno tiskarsko delo, ki dela tiskarni čast.

Glasba in ljubezen, spisal Paul Keller, prevedel dr. Anton Kacin. Izdala in založila Katoliška Knjigarna v Gorici. Cena 2.— liri. Nemci, ki so mojstri v statistiki, so dogнали, da v ljudskih knjižnicah, v bolnišnicah, sanatorijih in celo ječah, največ in najraje prebirajo knjige Paula Kellerja. Zakaj pa? Zato ker prinašajo Kellerjeve knjige sonce, smeh, tolažbo, podvig, svežost. Pričujoča knjižica prinaša duhovito novelo o kvartetu, ki krči pot napredni glasbi v majhnem mestecu. Knjiga je vsa zasajena s svežim humorjem, duhovito prikazuje plemenito prijateljstvo dveh mladencev in njuno nesrečno ljubezen, pa njun podvig v svet.

Posebno pevci se bodo ob tem iskrcem se humorju pristrčno nasmejala, pa tudi uživali umetniško lepoto te zgodbe.

Kritika.

Slovenska religiozna lirika. Ta knjiga, ki je izšla pri upravi «Križa» v Ljubljani, je ena naših najboljših antologij. Njen urednik France Vodnik jo imenuje knjigo božje ljubezni in prijateljstva vsega rodu v svetem objemu preteklosti, sedanjosti in prihodnosti, katera naj nas, ki sta nas izmučila bolečina in tragos človeške samote, iznova potrdi v veri, upanju in ljubezni. Knjižica je nastala iz nove zavesti nastopajočega rodu, zato je dokument dela doraščajoče generacije, ki hoče zbrati in strniti ustvarjajoče sile slovenstva okrog verskega središča. Zbirka je nekaj molitvenik slovenske duše. V zbirko so sprejete le tiste pesmi, ki so neoporečne estetske vrednosti, ob enem pa izraz osebne religiozne usmerjenosti. Pesmi so urejene nečasno in brezosebno. Relativno največ pesmi je prispevala mlajša generacija. Narodne pesmi so med umetnimi pravi biseri. Boljše bi antologije ne bilo mogoče urediti; ona je lep donesek na našem knjižnem trgu. Prolog in epilog, ki ju je napisal urednik, pričata o širini in gorečnosti, ki je značilna za novo pokolenje.

F. S.

Narodne pripovedke. Po Vuka Karadžića zbirki prevedel dr. Alojzij Gradnik. Na svetlo dano v Gorici 1928. Knjigo je izdala Naša založba, ima jo v zalogi Katoliška knjigarna v Gorici. Tiskala Katoliška tiskarna, 128 strani. — Ta knjiga je lep dar za naše male in velike otroke. Le priznamo si, pravljica je dostikrat lepše čtivo kot marsikatera umetna povest, nudi nam več estetskega uživanja in nam uspešneje trka na srce in na dušo. Pred vsem je pravljica bila in bo najhvaležnejše čtivo za mladino; redka je knjiga, ki ji lahko stoji ob strani, prekosila je še nobena ni. Pesniku Gradniku smo lahko hvaležni, da nam je na kratkih straneh nanizal nad štirideset pripovedk bratskega naroda. Hvalevredno je tudi, da mu je dodal predgovor; jaz bi ga za svojo osebo uvrstil raje na koncu knjige. Knjigi, ki je kljub skromnosti tudi vnanje prikupna, želim uspeha.

France Bevč.

Paul Keller: Glasba in ljubezen. Prevedel Anton Kacin. Gorica 1928. Izdala in založila Katoliška knjigarna v Gorici. Tiskala Katoliška tiskarna, Cena L 2.—. 76 strani. — Paul Keller je med nami malo znan pisatelj. Prvič sem ga srečal v podlistkih «Slovenca», nato v «Našem čolnicu». V Mariboru je izšel njegov roman «Dom». Prvi hip se mi je prikupil. Nemški pisatelj Hermann Bahr pravi o njem: «Kellerja štejemo k pičlemu krdecu onih danes tako redkih pisateljev, ki znajo še pripovedovati... On zna iznajti fabulo in stisniti v svoje knjige mogočno sumeče življenje!» Med priprostim občinstvom je Keller zelo znan. To sicer ni vselej reklama za umetnika, toda ta pisatelj je znal združiti s prikupnostjo in humorjem veliko umetnost, ki mu je nihče ne more odrekati. Glasba in ljubezen sicer ni najboljša Kellerjevo delo, dasi ga odlikujejo vse pisateljeve vrline. Knjižico radi njenega humorja in plemenitosti ter umetnosti pripovedovanja lahko priporočimo vsakomur, nekaj ur resničnega užitka bo imel od njih. Veseli bomo njegovih krajših črtic, ki so pravi biseri, če izidejo. Naj bi kdo dodal kratko črtico njegovega življenja in dela.

F. B.

Socialni zakonik. Načrt katoliškega socialnega sestava. Prevedel dr. Andrej Pavlica. Gorica 1928. Tiskalo odlikovano tiskarsko podjetje L. Lukežič. Cena L 2.—. 84 strani. — Socialni zakonik je izdala Mednarodna zveza za proučevanje socialnih nauk, ki je bila ustanovljena v Malinu v Belgiji leta 1920. pod pokroviteljstvom kardinala Mercierja; zakonik je kardinal sam zamislil in ga je imenoval socialni katekizem. Prevod je prosto narejen po italijanskem besedilu. Dodano je stvarno kazalo. Čisti dobiček je namenjen Sirotišču Sv. Družine v Gorici.

F. B.

Dr. Janez Evžen Krek. 1865—1917. Za desetletnico njegove smrti napisal Trentar. Gorica 1928. Založila Straža v Gorici. Na prodaj v Katoliški knjigarni v Gorici. Tiskala Katoliška tiskarna v Gorici. Na prodaj L. 1.50. 68 strani. — Knjižico je sestavil dober poznavalec in osebni prijatelj velikega pokojnika na podlagi spisov profesorja Ivana Dolenc in drugih virov, tu pa tam je kaj sam dodal iz lastnih doživljajev. Knjižica ima res prehodni pomen, vendar bo vsakdo, kdor bo hotel biti na kratko poučen o Krekovi osebi in o njegovem delu, rad in z uspehom segel po nji. — F. B.

UGANKE.

KONJIČEK.

(Sestavil I. K. Stanjel.)

je	pe,	Bog	na-	ta-	vi
ži-	ko	ke	kr-	ven-	še
le-	mla-	žlah-	ži-	dek-	ni
lne	vi	ke,	ke,	je	Slo-
den-	pre-	ro-	vas	ce:	le.

France Prešeren.

ŠTEVILNICA.

(Sestavil R. F.)

1	2	3	4	5	mesto v Egiptu,
5	4	3	2	1	velikan,
4	5	3	2	1	domačin,
4	2	3	1	5	moško ime,
5	1	4	2	3	okoliš.

POSETNICI

Roman Ost

o. Leo Grah

Kaj sta ta dva znanstvenika?

Otroške uganke.

1. Kaj je prej mož ali brada?
2. Kdo je hodil po svoji materi?
3. Skáče kakor kozel, vendar kozel ni; v obleki hodi, vendar človek ni; kaj naj to pomeni, kaj se tebi zdi?

PALINDROMSKE NALOGE

(Sestavil R. F.)

Dopolni naslednje stavke z določenimi črkami v naravnem in obratnem redu, da dobiš popolne stavke:

- 1.) Kristus je 12345 54321 križ.
- 2.) Letos so postavili v zvonik 1234321.
- 3.) Gospod 1234 je slab pešec, ker ga bolijo 4321.
- 4.) Ladjo je premetaval vihar kakor lupino 12345654321 se vendar ni.
- 5.) Lani je bilo 1234 po 4321 L.
- 6.) Pevec Šimenc je tako 1234 321, da mu je vse ploskalo.
- 7.) Pestunja pazi na 1234, da ne pade z 4321!
- 8.) Bistro 123456 je 654321 močnejši od volka.

PREGOVORI

(Sestavil J. G., Tolmin.)

Kdor plača, ta obrača.

Delo ne laže.

Obljuba dolg dela.

Kdor ne posluša, naj poskuša.

Kdor se boji, ničesar ne dobi.

Še prase je slabo, če je pri več koritih.

Vzemi po eno besedo od vsakega pregovora in sestavi z njimi nov pregovor.

DAROVI

(Sestavil L. M., Gorica.)

Arhar Alojzij	10 L
Cerkvenič Fanica	11 „
Grohar Silvo	7 „
Kralj Ivan	6 „
Tomažič Zdravo	10 „
Slavec Jožef	8 „
Novak Tone	6 „
Komac Vera	8 „

Čitatelj naj razbere namen darovanja in zahvalo.

REŠITEV UGANK V 7. ŠTEV.

Izpeljanki: polž, nolt, post, most, mast; star, stan, slan, slad, mlad.

Zamenjalnica: bes, reka, evangelist, zelišče, drevo, enobožec, letni čas, atlet, narod, izum, jarek, element, lani, Adamova žena. Brez dela jela.

Rebus: Naše mesto je nabralo podporo za re-veže.

Računska naloga: Kmetica je imela v začetku 7 kokoši. Prva gospa ji je odkupila 4 kokoši (t. j. $3\frac{1}{2}$ in $\frac{1}{2}$ kokoši), k drugi gospe je prinesla torej le še 3 kokoši in tu prodala še 2 (t. j. $1\frac{1}{2}$ in $\frac{1}{2}$ kokoši).

Zamenjalnica: Neža, angelj, šele, goža, les, Adam, sok. Naš glas.

Šaljivo vprašanje: 100 l = stol.

Rebus: Vsakdo ima svoj križ.

Kvadrat: Muren, Udine, risar, enako, Neron.

Dobri slikarji.

V kavarni sedijo trije slikarji in se prepirajo, kdo zna bolj slikati po naravi.

Prvi pravi: «Jaz sem narisal ledeno pokrajino tako naravno, da pade toplomer pod ničlo, če ga približam sliki.»

Drugi pravi: «To ni nič. Jaz sem naslikal na leseno desko marmor tako naravno, da se deska potopi, če jo denem v vodo.»

Tretji pa pravi: «Tudi to ni nič. Jaz sem nekega moža portretiral tako naravno, da ga moram vsak teden dvakrat obriti.»

Lincoln kot zakonski mož.

Slavni predsednik Zedinjenih držav Abraham Lincoln je imel v zakonu manj sreče kakor v politiki. Vladal je mogočnim Zedinjenim državam, nikogar se ni bal, le pred ženo mu je upadel pogum.

Zaročil se je bil že v mladih letih. Tik pred poroko se je skesal in zbežal z doma in nevesti prav tisto uro, ko bi moral odvesti slednjo pred oltar. A kriva usoda in podjetna nevesta sta mu prekrizali računa in ga vklenili v zakonski jarem. Ko se je na poročni dan peljal v kočiji pred cerkev, je odgovoril na vprašanje, kam se pelje, da menda v pekel. Pa se nič ni motil, njegov zakon je bil pravi pekel.

Ženi ni bilo všeč, da je prihajal domov pozno zvečer. A ni mogel drugače, posebno pozneje, ko se je posvetil politiki. Vsak večer jih je slišal. Končno mu je dala žena rok: Ob desetih mora biti doma, sicer mu bo vrata zaprla. Takoj prvi večer po tem ukazu je prišel z enourno zamudo in našel zaprta vrata. Prosil in rotil je svojo

boljšo polovico, naj mu odpre, a zastoj. Slednjič je rekel gor v okno:

«Imam ti povedati zelo veselo novico.»

«Kakšno»

«Izvoljen sem za predsednika.»

Bilo je tudi res. Ona pa mu ni verjela.

«Pijanec,» je rekla, «pojdi spat tje, kamor si bil do sedaj, in pravi med pijanci te neumnosti!»

Še je videl novoizvoljeni predsednik Zedinjenih držav, kako se je okno siloma zaprlo, uvidel je, da ničesar ne opravi, in si moral v prvi noči svojega predsedništva iskati drugje prenočišče.

**Ste-li poravnali pol-
letno naročnino ??**

Knjigarna - papirnica Stoka

Na drobno!

Trst — via Milano 37 — Trst

Na debelo!

*Ima v zalogi: Razne knjige - Pisemski papir - Noteze - Razglednice
Albume - Tintnike - Pisarniške in šolske potrebščine. - Izvršuje vsa
knjigoveška dela, tiskovine in pečate. Originalne vezave za „Naš Glas“.*

Pismena naročila se izvršujejo hitro in tudi z največjo natančnostjo.

M. U. Dr. Mermolja Lambert v Gorici

specijalist za zobne in ustne bolezni,
sprejema na Travniku (Piazza della Vittoria šte. 5/II
od 9-12 in 3-5.

Največja konfekcijska tvrdka

za gospode, dame in otroke
s prvovrstno civilno in vojaško krojačnico

BASEVI IN SIN v Gorici, Corso Verdi 38, Tel. 132

Conto corrente con la Posta

M. U. dr. D. Sardoč v Trstu

specijalist za ustne in zobne bolezni perfekcioniran na dunajski kliniki

ordinira v Via S. Lazzaro šte. 23, II. nadstropje

od 9-12 in 3-7.

LEKARNA

Castellanovich

Lastnik: F. BOLAFFIO

Via dei Giuliani šte. 42, Trst

(SV. JAKOB.)

VODA „DELL' ALABARDA“

proti izpadanju las

Vsebuje kinin in je vsled tega posebno priporočljiva proti prhljaju in za ojačenje korenin. — Steklenica po L 6.— in se dobiva samo v lekarni CASTELLANOVICH, Trst, Via Giuliani šte. 42, Trst.

GLYKOL

Zelo uspešno sredstvo posebno poleti, v vročih dneh. Kdor se čuti živčno slabega in trpi na glavobolu, naj uporablja samo „GLYKOL“, ki ozdravi v najkrajš. času. Cena steklenici L 8.50. — Za popolno ozdravljenje je treba šest steklenic.

Izvrstne Švedske kapljice
sv. Antona za želodec.

Narodna knjigarna in papirnica

sedaj knjigarna „G. CARDUCCI“

Gorica, Via Carducci št. 7 - Telefon 169

priporoča svojo zalogo knjig in pisarniških potrebščin. Preskrbi v najkrajšem roku knjige iz inozemstva po dnevnem kurzu. - Razprodaja na drobno in debelo.

LASTNA KNJIGOVEZNICA.

TVRDKA

FRANC KNEŽIČ

ustanovljena l. 1896.

Velika zaloga blaga za moške in ženske, perila, bombažnin, drobnarije in modnih oblek. Cene zmerne.

Trst (7) Corso Garibaldi 24. (Lastna palača)

Tržaška posojiln. in hranilnica

registrirana zadruga z omejenim poroštvo

uraduje v svoji lastni hiši ulica Torre bianca 19, I. n.

Sprejema navadne hranilne vloge na knjižice, vloge na tekoči račun in vloge na čekovni promet, ter jih obrestuje **po 4%**. Večje in stalne vloge po dogovoru. - Sprejema „Dinarje“ na tek. račun in jih obrestuje po dogovoru. Dayek od vlog plačuje zavod sam. - Daje posojila na knjižbe, menice, zastave in osebne kredite. - Obrestna mera po dogovoru. - Na razpolago varnostne celice (safe). - Uradne ure za stranke od 8.50 do 13 in od 16 do 18. - Ob nedeljah urad zapri. — Štev. telef. 25-67. — Najstarejši slovenski denarni zavod.